

Az Egyesült Államok geopolitikája és a nukleáris elrettentés a

Az új nagyhatalmi rivalizálás korszaka

Rudolf, Peter

Veröffentlichungsversion / Published Version

Forschungsbericht / kutatási jelentés

Zur Verfügung gestellt in Kooperation mit / provided in cooperation with:

Nemzetközi és Biztonsági Ügyek Német Intézete (SWP)

Empfohlene Zitierung / Javasolt idézet:

Rudolf, P. (2018). *Az USA geopolitikája és nukleáris elrettentés az új nagyhatalmi rivalizálás korában*. (SWP tanulmány, 6/2018). Berlin: Stiftung Wissenschaft und Politik -SWP- Német Nemzetközi és Biztonságpolitikai Intézet. <https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:0168-ssoar-57543-2>

Használati feltételek:

Ez a szöveg letéti licenc alatt áll rendelkezésre (Nincs újraelosztás - Nincs származtatott mű). A dokumentum használatára nem kizárólagos, nem átruházható, személyes és korlátozott jogot biztosítunk. Ez a dokumentum kizárólag személyes, nem kereskedelmi célú felhasználásra készült. A dokumentum minden példányán meg kell őrizni minden szerzői jogi és egyéb tulajdonjogi megjegyzést. Ezt a dokumentumot semmilyen módon nem módosíthatja, nem reprodukálhatja, nem mutathatja be nyilvánosan, nem adhatja elő, nem terjesztheti és nem használhatja más módon semmilyen nyilvános vagy kereskedelmi célra.

A dokumentum használatával Ön elfogadja a felhasználási feltételeket.

Használati feltételek:

Ez a dokumentum letéti engedéllyel hozzáférhető (nincs újraelosztás - nincs módosítás). A dokumentum használatára nem kizárólagos, nem átruházható, egyedi és korlátozott jogot biztosítunk. Ez a dokumentum kizárólag az Ön személyes, nem kereskedelmi célú felhasználására szolgál. A dokumentumok minden másolatának tartalmaznia kell a szerzői jogi és egyéb, a jogi védelemre vonatkozó információkat. A dokumentumot semmilyen módon nem szabad megváltoztatni, nyilvános vagy kereskedelmi célokra másolni, nyilvánosan bemutatni, előadni, terjeszteni vagy más módon nyilvánosan felhasználni.

A jelen dokumentum használatával Ön elfogadja a fenti felhasználási feltételeket.

SWP tanulmány

Peter Rudolf

Az USA geopolitikája és nukleáris elrettentés az új nagyhatalmi rivalizálás korában

Tudomány és Politika Alapítvány
Nemzetközi és
Biztonsági Ügyek Német Intézete

SWP
tanulmány 6
május
2018

Az USA úgy látja, hogy Kína és Oroszország kihívást és fenyegetést jelent számára vezető szerepének megszerzésében. Mindkettőt "revizionistának" és a nemzetközi rendet a saját javukra megváltoztatni kívánó hatalomnak tekintik. És mindkét hatalom igényt tart a saját érdekszférájára.

Ez ellentétes az USA hagyományos geopolitikai érdekével: megakadályozni, hogy egy vagy több ellenséges nagyhatalom megszerezze az eurázsiai erőforrások feletti ellenőrzést.

A növekvő hatalmi rivalizálás világában az USA azt vallja, hogy meg akarja őrizni katonai fölényét. De a katonai fölény fenntartására való törekvés kockázatokat rejt magában: ez lehet, hogy súlyosbítja a biztonsági dilemmát az USA Oroszországhoz és Kínához fűződő kapcsolataiban, ami később a konfliktus spirálját indítja el, és hozzájárul a konfliktusalakulatok megszilárdulásához.

A geopolitikai alapú érdekek a háború kockázatával járnak. Ez a nukleáris elrettentés helyzetét is megváltoztatja. Az amerikai gondolkodásban, ahogyan az a 2018. februári nukleáris tartás felülvizsgálatában is megnyilvánult, a nukleáris elrettentés azon alapul, hogy konfliktus esetén a fokozatos és rugalmasan felhasználható nukleáris lehetőségek széles skálája álljon rendelkezésre, beleértve a viszonylag kis robbanóerejű nukleáris fegyverek alkalmazását is. Az USA-nak egyre inkább szembe kell néznie azzal a kihívással, hogy a globális együttműködés és a háború kockázatának elkerülése érdekében geopolitikai egyetértésre kell törekednie Kínával és Oroszországgal.

SWP tanulmány

Peter Rudolf

Az USA geopolitikája és nukleáris elrettentés az új nagyhatalmi rivalizálás korában

Tudomány és Politika Alapítvány
Nemzetközi és
Biztonsági Ügyek Német Intézete

SWP
tanulmány 6
május
2018

Minden jog fenntartva. A
Stiftung Wissenschaft und
Politik munkájának
sokszorosítása vagy hasonló
felhasználása, akár
kivonatossan is, csak
előzetes írásbeli
hozzájárással
engedélyezett.

Az SWP-tanulmányokat a
kollégák és az intézet
vezetősége *szakértői*
értékelésnek vetik alá. A
szerzők véleményét tükrözik.

© Német Nemzetközi és
Biztonságpolitikai Intézet,
Berlin, 2018

SWP

Tudomány és Politika
Alapítvány
Nemzetközi és
Biztonsági Ügyek Német
Intézete

Ludwigkirchplatz 34
10719 Berlin
Telefon +49 30 880 07-0
Fax +49 30 880 07-200
www.swp-berlin.org
swp@swp-berlin.org

ISSN 1611- 6372

Tartal om

- 5 Probléma és következtetések**
- 7 Egy új korszak kezdete a világpolitikában**
- 11 A geopolitikai gondolkodás újjáéledése**
- 13 A katonai fölény megőrzése**
- 16 A nukleáris elrettentés reneszánsza**
- 23 Geopolitikai megértés vagy fokozódó hatalmi rivalizálás**
- 27 Perspektívák**

*Dr. Peter Rudolf az Amerika Kutatócsoport vezető
munkatársa.*

Az USA geopolitikája és nukleáris elrettentés az új nagyhatalmi rivalizálás korában

Új korszak kezdődött a világpolitikában: Legalábbis ez az a feltételezés, hogy a már évek óta formálódik az amerikai közbeszédben, és Trump elnök alatt bekerült a nemzetbiztonsági stratégiába is. Az USA úgy látja, hogy a két "revizionistának" tekintett és a nemzetközi rendet a maga javára megváltoztatni kívánó hatalom, Kína és Oroszország – hosszabb távon minden bizonnyal sokkal nagyobb mértékben egy olyan Kína, amely globális hegemon versenytársává nőheti ki magát - kihívást és fenyegetést jelent számára vezető szerepének megszerzésében. Mindkét hatalom befolyási övezetre tart igényt. Ez ellentétes az USA hagyományos geopolitikai érdekével: megakadályozni, hogy egy vagy több ellenséges nagyhatalom megszerezze az eurázsiai erőforrások feletti ellenőrzést. Igaz, hogy az a félelem, hogy ez lehetővé tenné a globális dominanciát és veszélyeztetné az USA biztonságát, abból az időből származik, amikor a gazdasági kölcsönös függőség viszonylag alacsony volt, és a nukleáris elrettentést még nem tekintették a nemzetbiztonság végső garanciájának. A geopolitikai perspektíva azonban még mindig jelen van az amerikai külpolitikai diskurzusban.

A növekvő hatalmi rivalizálás világában az USA azt vallja, hogy meg akarja őrizni katonai fölényét. A katonai fölény fenntartására irányuló amerikai törekvés azonban potenciálisan súlyosbíthatja az USA és Oroszország, valamint az USA és Kína közötti biztonsági dilemmát, hozzájárulva ezzel a konfliktus spiráljához és a konfliktusalakzatok megszilárdulásához. A "béke az erőn keresztül" (a Republikánus Párt hagyományos biztonságpolitikai vezérmotívuma, amely Trump elnök alatt is érvényesül) főszereplői kevés érzékenységet mutatnak az iránt, hogy más államok fenyegetésként érzékelhetik ezt a megközelítést.

A geopolitikai alapú nagyhatalmi rivalizálás veszélyes - mind a nemzetközi rendre, mind a globális biztonságra nézve. A háború veszélyét idézik elő, és ez megváltoztatja a nukleáris elrettentés jelentőségét is. Nem sokáig tart

A nukleáris elrettentő erő inkább háttérbe szorul, mint a kelet-nyugati konfliktus utáni időszakban. A nukleáris elrettentés az amerikai gondolkodásban, ahogyan az a 2018. februári nukleáris tartás felülvizsgálatában is megnyilvánult, azon alapul, hogy konfliktus esetén a fokozatos és rugalmasan felhasználható nukleáris lehetőségek széles skálája álljon rendelkezésre, beleértve a viszonylag kis hatóerejű nukleáris fegyverek alkalmazását is. Ennek célja, hogy megkerülje a stratégiai nukleáris fegyverek regionális konfliktusban való bevetésével való fenyegetéssel járó hitelességi problémát, legyen szó akár Oroszországgal Kelet-Európában, akár Kínával a Csendes-óceánon. Az USA-nak, mint konvencionálisan fölényben lévő hatalomnak, a mai washingtoni nézet szerint, számolnia kell azzal, hogy Oroszország és Kína háború esetén – **abban** a reményben, hogy ez a katonai konfliktust a javukra fogja eldönteni - fokozni fogja a nukleáris fegyverek használatát. A békebeli fokozott elrettentés, valamint háború esetén az eszkaláció ellenőrzése és a károk csökkentése érdekében az USA-nak az elrettentés hagyományos logikáját követve szüksége van arra, hogy "korlátozott nukleáris háborút" tudjon vívni.

A globális együttműködés és a háborús kockázatok elkerülése érdekében az USA-nak egyre inkább szembe kell néznie azzal a kihívással, hogy a befolyási övezetek és pufférzónák de facto elfogadásán alapuló geopolitikai megegyezésre törekedjen Kínával és Oroszországgal. Az USA-ban uralkodó narratívában azonban a befolyási övezeteket összegeyztetetetlennek tekintik a rendről és a népek önrendelkezési jogáról szóló liberális elképzelésekkel. Az amerikai vitában ritkán hangzik el, hogy ezek az övezetek, ha nem a katonai erővel való fenyegetéssel vagy annak alkalmazásával kényszerítik ki őket, stabilizáló hatásúak lehetnek, csökkenthetik a félrekalkulációk kockázatát és megkönnyíthetik az együttműködést más területeken.

Ha az USA fenntartja jelenlegi irányvonalát, azaz elutasítja a geopolitikai megegyezést, ugyanakkor megőrzi katonai fölényét, akkor a nagyhatalmi konfliktusok kiéleződése és az elrettentő politika megszilárdulása várható. Ezután azonban, ahogy a kelet-nyugati konfliktusban is megmutatkozott, a katonai "legrosszabb eset" elemzései kerülnek előtérbe, és még periférikusabb konfliktusok is egyre nagyobb jelentőségre tesznek szert, mint az elrettentési fenyegetés hitelességének próbatételei.

Ha a fent vázolt negatív forgatókönyv bekövetkezne, akkor Berlin azzal a kérdéssel szembesülne, hogy kívánja-e, milyen mértékben és milyen feltételek mellett támogatni az Egyesült Államokat az Oroszországgal való hatalmi rivalizálásban és a Kínával való hegemon konfliktusban. Ha az USA egyfajta gazdasági hadviseléshez folyamodna a Kínával való eszkalálódó válság során, Németországnak jelentős költségekkel kellene szembenéznie. Lehet azzal érvelni, hogy ezeket a költségeket a nemzetközi rend érdekében kell viselni. De tisztában kell lennünk ennek a rendnek a természetével. Ez azon a feltételezésen alapul, hogy az USA hosszú távon meg tudja őrizni fölényét, és hogy a globális együttműködés ellenáll az eszkalálódó hatalmi rivalizálásnak.

Egy új korszak kezdete a világpolitikában

Az Egyesült Államok biztonságpolitikai diskurzusában az elmúlt években a feltörekvő Kínával és az újraéledő Oroszországgal folytatott hatalmi verseny került a figyelem középpontjába. Az USA, amely a második világháború óta az uralkodó önképben a biztonság és stabilitás globális garanciája volt, ebből a szempontból új stratégiai konstellációnak van kitéve, amely a külpolitikai vitát alakítja.¹ A "nagyhatalmi rivalizálás új korszaka" vagy a "nagyhatalmi rivalizálás visszatérése".² vagy a "nagyhatalmi rivalizálás visszatérése"³, és az olyan topikok, mint az "agresszív Oroszország" és a "magabiztos Kína" mindennapossá váltak.

készlet.⁴ Kínát és Oroszországot széles körben úgy tekintik, mint "revizionista" államok⁵, amelyek az USA és az általa vezetett nemzetközi rend rovására akarják kiterjeszteni hatalmukat és befolyásukat, minden eszközt felhasználva az USA-val szembeni háború küszöbénél a "szürke zónában".⁶ Kína tehát bővíti katonai képességeit, hogy ellensúlyozza az amerikai beavatkozási képességet a perifériáján, hogy biztonsági övezetet hozzon létre a Dél- és Kelet-kínai-tengeren, és hogy katonai erejét a kelet-ázsiai térségbe és azon túlra is kivetítse. A megnövekedett gazdasági befolyással együtt ez azt szolgálná, hogy

1 E felfogás kifejezésére lásd például Michael Mandelbaum, "America in a New World", in: *The American Interest*, 11 (2016.5.23.) 6; Thomas J. Wright, *All Measures Short of War: The Contest for the Twenty-First Century and the Future of American Power*, New Haven/London: Yale University Press, 2017.

2 John McCain "a nagyhatalmi versengések új korszakáról" beszél, és kijelenti: "Kína és Oroszország arra törekszik, hogy csökkentse az Egyesült Államok befolyását, és az amerikai nemzeti érdekekkel ellentétes módon felülvizsgálja a világrendet". John McCain, a Szenátus Fegyveres Erők Bizottságának elnöke, *Az amerikai hatalom helyreállítása. Recommendations for the FY 2018-FY 2022 Budget* [2017. január], 2. és 6. o., <https://www.mccain.senate.gov/public/_cache/files/25bff0ec-481e-466a-843f-68ba5619e6d8/restoring-american-power-7.pdf> (elérés: 2018. 04. 16.).

3 Mattis védelmi miniszter szavaival élve: "A nagyhatalmi versengés újbóli megfordulása, amelyet az újjáéledő és agresszívabb Orosz Föderáció és a felemelkedő, magabiztosabb és magabiztosabb Kína jellemez, támadás alá helyezi a nemzetközi rendet". Jim Mattis védelmi miniszter, Szenátus Fegyveres Erők Bizottsága, *Written Statement for the Record, 2017. június 13.*, 4. o., <https://www.armed-services.senate.gov/imo/media/doc/Mattis_06-13-17.pdf> (megtekintve 2018.4.16.).

4 Erről és a Kína esetében felmerülő problematikus szempontokról lásd Alastair Iain Johnston, "How New and Assertive Is China's New Assertiveness?", in: *International Security*, 37 (Spring 2013) 4, pp. 7-48; Björn Jerdén, "The Assertive China Narrative: Why It Is Wrong and How So Many Still Bought into It", in: *The Chinese Journal of International Politics*, 7 (2014) 1, pp. 47-88. Oroszország negatív megítéléséről az amerikai médiában lásd Andrei P. Tsygankov, "The Dark Double: The American Media Perception as Neo-Soviet Autocracy, 2008-2014", in *Politics*, 37 (2017. február).

1, S. 19-35.

5 A revizionizmus és a revizionista kifejezéseket a politikai vitában polemikusan használják - az ellenfél azzal vádolható, hogy a fennálló rendet a saját ízlése szerint akarja megváltoztatni. A fogalom fogalmi-elemző tisztázásához lásd Lena Jacob/ Carsten Rauch/Reinhard Wolf/Iris Wurm, "Was frustriert die Gewinner? Revizionizmus a nemzetközi politikában és a revizionista felmenők rejtélye", in: *Journal of Foreign and Security Policy*, 10 (2016) Suppl. 1, pp. 1-24.

6 Erről a nézetről lásd: Nathan P. Freier (projektigazgató és vezető szerző), *At Our Own Peril: DoD Risk Assessment in a Post-Primacy World*, Carlisle, PA: United States Army War College Press, 2017. június, 60. o., és a továbbiakban.

hogy "leválassza" az USA-t Ázsiáról, és biztosítsa saját dominanciáját a térségben.⁷

Az új nagyhatalmi konfliktusok korszakáról szóló beszéd már az Obama-kormányzat alatt elkezdődött.

Az Obama-kormányzat alatt már elkezdődött az új nagyhatalmi konfliktusok korszaka. Akkoriban azonban a Fehér Ház igyekezett visszafogni a diskurzust, utasítva például a Pentagont, hogy ne használják a "nagyhatalmi összecsapás" kifejezést, mert az azt a benyomást keltheti, hogy az USA és Kína elkerülhetetlenül ütközőpályán van.⁸ A Trump elnök alatt 2017 decemberében közzétett nemzetbiztonsági stratégia viszont nagyon világosan tükrözi azt a nézetet, hogy az Egyesült Államok az erősödő hatalmi verseny világában találja magát, hogy Oroszország és Kína kihívást jelent számára a befolyásért folytatott küzdelemben, és hogy a két állam nemzetközi intézményekbe és a nemzetközi közösségbe való integrációjának sikeréhez fűzött reménye csalóka. a nemzetközi gazdaságban megbízható partnerekké teszik őket. Oroszország és Kína célja inkább az, hogy "olyan világot alakítson ki, amely szemben áll az amerikai értékekkel és érdekekkel". Mindkét hatalom az USA "geopolitikai előnyeit vitatja, és megpróbálja a nemzetközi rendet a maga javára megváltoztatni".⁹

7 Például Ashley J. Tellis, *Protecting American Primacy in the Indo-Pacific*, Testimony, Senate Armed Services Committee, 2017. április 25., < https://www.armed-services.senate.gov/imo/media/doc/Tellis_04-25-17.pdf> (megtekintve 2018. április 16.).

8 Lásd David Larter, "White House Tells the Pentagon to Quit Talking about 'Competition' with China", in: *Navy Times*, 2016.9.26.

9 The White House, *National Security Strategy of the United States of America*, Washington, D.C., 2017. december, 3. o., idézetek a 25. oldalon ("Kína és Oroszország az amerikai értékekkel és érdekekkel ellentétes világot akar alakítani") és a 27. oldalon ("Röviden: megtámadják geopolitikai előnyeinket, és megpróbálják a nemzetközi rendet a maguk javára megváltoztatni"). Hasonló véleményt fogalmazott meg már a Nemzeti Hírszerzési Tanács legutóbbi, a globális tendenciákról szóló értékelése is:

"A geopolitikai verseny egyre erősödik, mivel Kína és Oroszország igyekszik nagyobb befolyást gyakorolni szomszédos régióira, és a olyan rendet támogat, amelyben az USA befolyása nem dominál." National Intelligence Council, *Global Trends: Paradox of Progress*, Washington, D.C., 2017. január, 44. o. Maga Trump is.

Amikor a következőkben nagyhatalmi rivalizálásról beszélünk, leegyszerűsítésről van szó. Az USA, Kína és Oroszország semmiképpen sem lehet egy és ugyanaz a hatalmi potenciáljukat tekintve.

ugyanabba a kategóriába kell sorolni. Mint korábban is, az USA szuperhatalomként megelőzi a többieket, őt követi Kína, amely "feltörekvő potenciális szuperhatalomként" jellemezhető, míg Oroszország nagyhatalomnak tekinthető.¹⁰ Míg az amerikai közbeszédben Oroszország tűnik a közvetlen biztonsági problémának, hosszabb távon Kína felemelkedése fenyegeti az USA vezető szerepét a világban.

Putyin 2012-es újraválasztása óta Oroszország az USA rovására igyekszik kiterjeszteni befolyását saját perifériáján és az ott igényelt "privilegizált érdekszférán" túlra, és ennek során kihasználja azokat a lehetőségeket, amelyeket felmerül.¹¹ Az amerikai hegemoniát Moszkvában széles körben úgy tekintik, mint ami veszélyezteti saját alapvető érdekeit - a rezsim biztonságát, az elsőbbséget a világszervezetben és a világpolitikában.

"Középkülföld", nagyhatalmi státusz – látták. Az a várakozás, amely 2007 körül ugorkodott, hogy a Nyugat figyelembe veszi ezeket az igényeket, és egy integratív politika keretében garantálja őket, orosz szempontból meghiúsult. A szabályozási politika tekintetében azonban nem mindenben van vita az USA és Oroszország között. Oroszország az Egyesült Nemzetek Szervezetének (ENSZ) rendszerét is meg akarja őrizni, bár az állami szuverenitással kapcsolatos elképzelései a "modern" liberális nyugati felfogás ellen irányulnak. Az USA és Oroszország közötti konfliktus döntő konfliktusvonal a geopolitikai: Oroszország szuverenitási igénye az Egyesült Nemzetek Szervezete felett.

"a verseny új korszakáról" beszélt, és arról, hogy Oroszország és Kína "Amerika befolyását, értékeit és gazdagságát próbálja megkérdőjelezni". "Remarks by President Trump on the Administration's National Security Strategy", 2017.12.18., < <https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/remarks-president-trump-administrations-national-security-strategy/>> (megtekintve 2018.4.16.).

10 Lásd részletesen Stephen G. Brooks/William C. Wohlforth: "The Rise and Fall of the Great Powers in the Twenty-first Century: China's Rise and the Fate of America's Global Position", in: *International Security*, 40 (Winter 2015/16) 3, 7-53. o..

11 Részletesen lásd Paul Stronski/Richard Sokolsky, *The Return of Global Russia: An Analytical Framework*, Washington, D.C.: Carnegie Endowment for International Peace, 2017.

SWP Berlin
Amerikai geopolitika és nukleáris elrettetés az új nagyhatalmi rivalizálás
korszakában 2018. május

a oldalon a volt szovjet köztársaságok befolyási övezetéről.¹² Az amerikai RAND Corporation elemzése szerint, amely a Pentagon megbízásából készült, a balti államok nem tartoznak ebbe a szférába. A balti államok bekebelezése nem stratégiai érdekként fogalmazódik meg az orosz vitában.¹³

Moszkva kihívást jelenthet Washingtonnak, de nincs meg az eszköze ahhoz, hogy megkérdőjelezze az USA globális fölényét. Az ország A kormánynak nem sikerült az olaj- és gáztartalékokból származó bevételeket a gazdaság diverzifikálására és az infrastruktúra korszerűsítésére fordítania, a demográfiai fejlődés kedvezőtlen, és a társadalmi problémák nem oldódnak meg fenntartható módon. Mindezek fényében Oroszországnak a globális hatalmi váltások összefüggésében fontos szereplővé válása legalábbis megkérdőjelezhető.¹⁴

Kína viszont képes arra, hogy új szuperhatalommá váljon. A felemelkedése által kiváltott hatalmi-politikai dinamika Ázsiában az a nagy geopolitikai felfordulás, amellyel az USA-nak az elkövetkező évtizedekben szembe kell néznie.¹⁵ Minden történelmi tapasztalat szerint egy felemelkedő szuperhatalomnak a nemzetközi rendszerbe való integrálása nem könnyű feladat. Az ilyen államok ugyanis a nyersanyagok, piacok és katonai bázisok megszerzésére irányuló törekvéseik során hajlamosak kiterjeszteni tevékenységük hatókörét, és ennek során konfliktusokat provokálni más hatalmakkal, még akkor is, ha nem folytatnak agresszív, revizionista, kockázatvállalásra kész külpolitikát.¹⁶

12 Lásd Andrew Radin/Clint Reach, *Russian Views of International Order*, Santa Monica, CA: RAND Corporation, 2017, különösen a 85-89. oldalon.

13 Lásd Bryan Frederick et al, *Assessing Russian Reactions to U.S. and NATO Posture Enhancements*, Santa Monica, CA: RAND Corporation, 2017, Xlff. o.

14 Lásd Rajan Menon, "Pax Americana and the Rising Powers", in *Current History*, 108 (November 2009) 721, pp. 353-360; Stephen Fortescue, *Can Russia Afford to Be a Great Power?* Sydney: Lowy Institute for International Policy, 2017. június.

15 A vitáról lásd például Yuen Foong Khong: Primacy or World Order? The United States and China's Rise – A Review Essay", in: *International Security*, 38 (2013/2014. tél) 3, 153-175. o.; John J. Mearsheimer, "Can China Rise Peacefully?", in *The National Interest*, 2014.10.25.; Graham Allison, "A Thuküdidész-csapda", in: *Foreign Policy*, 2017.6.9.

16 Alaposabb értekezést lásd Randall L. Schweller, "Managing the Rise of Great Powers: History and Theory", in: Alas-

A hatalmváltási folyamatok kockázatosak a nemzetközi rendszer stabilitása szempontjából.

A hatalmváltási folyamatok kockázatosak a nemzetközi rendszer stabilitása szempontjából: mivel az egyenlőtlen gazdasági növekedési folyamatok a hatalom eloszlásában olyan változásokhoz vezetnek, amelyeknek a nemzetközi rendszer meglévő politikai rendje végül már nem felel meg. Minél nagyobb lesz az egyensúlyhiány, annál nagyobb lesz a nemzetközi politika "reális" szemlélete, a háború kockázata. A háború valószínűsége akkor tekinthető a legnagyobbaknak, ha egy telítetlen kihívó katonai erejével megközelíti a nemzetközi rendszer vezető államát – vitatható, hogy a kihívó ragad-e fegyvert, vagy a vezető hatalom indít-e megelőző háborút. Rámutathatnánk, hogy az atomfegyverek létezése és a gazdasági kölcsönös függőség már régen elavulttá tette a nagyhatalmak közötti háborút, és abszurdá tette az ilyen tételeket. Az egyetlen dolog az, hogy – legalábbis az Egyesült Államokban – még mindig élnek a vitában és a biztonságpolitikai döntéshozók fejében, és ezért politikailag relevánsak. Így alakítják ki Kína felemelkedésének képét, amely az egyetlen olyan hatalom, amely képes lehet arra, hogy veszélyeztesse az USA vezető szerepét, nem csak Ázsiában.¹⁷ Azt pedig, hogy Kína a nemzetközi felsőbbrendűsége készül, a kínai vezetés most már egyértelműen kijelentette. Hszi Csin-ping elnök például nem hagyott kétséget efelől a 2017 októberében tartott 19. pártkongresszuson.

Mi várható amerikai szempontból, ha Kína Ázsia hegemonjává és esetleg vezető szuperhatalommá válik? Veszélybe kerülne ezáltal az USA? Vagy a hegemon konfliktusok kevésbé a kézzelfogható érdekekről, mint inkább státusz- és presztízkérdésekről szólnak, ahogyan az gyakran előfordul?

tair Iain Johnston/Robert S. Ross (szerk.), *Engaging China: The Management of an Emerging Power*, London/New York: Routledge, 1999, pp. 1-31.

17 A problémáról lásd például Christopher Layne, "The US-Chinese Power Shift and the End of the Pax Americana", in: *International Affairs*, 94 (2018) 1, 89-111. o., 89-111. o.

hogyan meghallgassák?¹⁸ Ritkán fogalmazzák meg, hogy mitől tartanak, ha Kína személyében egy egyenrangú versenytárs jelenik meg, és akár meg is előzi az USA-t: az amerikai biztonságot fenyegető fenyegetés, ha Kína katonai térnyerést ér el a nyugati féltekén; a dollár mint nemzetközi tartalékvaluta jelentőségének elvesztése, ami növelné az USA költségeit és korlátozná mozgásterét; változás, különösen az USA által formált nemzetközi intézményekben. Ha az USA nem lenne többé vitathatatlanul az első számú ország, nem lenne többé vonzó az amerikai jólétet biztosító pénzügyi beáramlások számára, nem lenne többé képes megvédeni érdekeit távol saját területétől és közel a potenciális ellenfelekéhez, akkor "stratégiai autonómia" korlátozódna.¹⁹ Ebből a szempontból Kína nemcsak az USA szuperhatalmi státuszát fenyegeti hosszú távon, hanem az ebből fakadó kiváltságokat és gazdasági előnyöket is (amelyek jellegét és mértékét a tudományos vitában eltérően értékelik).²⁰

Amerikai szempontból tehát új, potenciálisan veszélyes nagyhatalmi konfliktusok időszaka köszöntött be. A vita arról, hogy az USA-nak hogyan kellene erre reagálnia, még tart. De egy olyan következetes stratégia, amely túlmutat a saját felsőbbrendűségének megőrzésére irányuló ösztönös törekvéseken, még nem érzékelhető.²¹ Azzal, hogy Trump elnök lemondott a liberális hegemonia értelmében vett hagyományos vezetési igényéről, gyakorlatilag megnyitotta az utat Kína előtt, hogy retorikailag a világ új vezetőjeként mutakozzon be.

van értelme.²² A Csendes-óceáni Partnerség (Trans-Pacific Partnership, TPP) feladásának sincs geopolitikai értelme – elvégre azt is a kínai ambíciók korlátozására tervezték.

18 John Glaser, "The Ugly Truth about Avoiding War with China", in: *The National Interest*, 2015.12.28.

19 Ashley J. Tellis, *Balancing without Containment: An American Strategy for Managing China*, Washington, D.C.: Carnegie Endowment for International Peace, 2014, 18f, 14. o. (ott "stratégiai autonómia").

20 Lásd Michael Mastanduno, "System Maker and Privilege Taker: U.S. Power and the International Political Economy", in *World Politics*, 61 (January 2009) 1, pp. 121-154;

Daniel

W. Drezner, "Military Primacy Doesn't Pay (Nearly as Much as You Think)", in: *International Security*, 38 (2013 nyár) 1, pp. 52-79; Doug Stokes/Kit Waterman, "Security Leverage, Structural Power and US Strategy in East Asia", in: *International Affairs*, 93 (2017) 5, pp. 1039-1060.

21 Lásd Michael J. Mazarr/Hal Brands, "Navigating Great Power Rivalry in the 21st Century", in *War on the Rocks*, 2017.4.5.

22 Egy kínai ex-perte szerint Trump "a legnagyobb stratégiai lehetőséget" jelenti a kínai vezetés számára. Idézi: Evan Osnos, "Making China Great Again", in: *The New Yorker*, 2018.1.8.

A geopolitikai gondolkodás újjáéledése

A nemzetközi biztonsági környezet változásai aktivizálták azt a hagyományos hatalmi-politikai alapérdekeltséget, amelyet Washington az 1940-es években a geostratégiai gondolkodás, valamint a tengelyhatalmak politikájának hatására alakított ki, és amely azóta is ritkán megkérdőjelezett előfeltévesként vezérli az amerikai világpolitikát: megakadályozni, hogy egy vagy több ellenséges nagyhatalom ellenőrzése alá vonja Eurázsia erőforrásait, és olyan hatalmi potenciálra tegyen szert, amely veszélyeztetheti az amerikai fölényt.²³ Ez a gondolkodás egy olyan geopolitikai realizmusban gyökerezik, amelyet Alfred Thayer Mahan, Halford Mackinder és végül Nicholas Spykman klasszikus gondolatai ihlettek. Szorosan kapcsolódó A "realista" gondolkodással ellentétben, amely a hatalmi politika megváltoztathatatlanságát tételezi, a geopolitikai szemlélet egyes földrajzi régiók hatalmi-politikai jelentőségére összpontosít – és különösen azokra a biztonságpolitikai következményekre, amelyek az eurázsiai kontinens egy hatalom általi uralmából fakadhatnak.²⁴ Ebben az esetben, ahogy Mackinder 1904-ben látta, hatalmas erőforrásokhoz jutna hozzá a flottaépítéshez, és a világhatalom elérhető közelségbe kerülne a hegemon számára. A hatására a

1942-ben Nicholas Spykman a náci Németország hódító politikájával összefüggésben a végletekig vitte ezt a nézetet: Aki Euráziát irányította, az tartotta kezében a világ sorsát. Ez a hitvallás a tengelyhatalmak hódító politikájának hatására egyre inkább elterjedt az USA-ban. A kontinentális hatalommal, a Szovjetunióval való konfliktust is ebből a szemszögből szemlélték. Az alapvető meggyőződés az volt, hogy soha nem szabad megengedni, hogy egy ellenséges hatalom uralomra jusson Eurázsia ipari központjai felett; ellenkező esetben az USA kénytelen lesz megváltoztatni politikai és gazdasági rendszerét, hogy a globális hatalmi harcban fennmaradjon.

Az USA - ahogyan Truman elnök később fogalmazott - helyőrségi állammá vált volna.²⁵ A hagyományos amerikai elvek Külpolitika - nemzeti önrendelkezés és A "nyitott ajtó", azaz az amerikai gazdaság számára nyitott hozzáférés, amely megfelelt az USA gazdasági érdekeinek és értékeinek egyaránt, az 1930-as és 1940-es évek tapasztalatainak tükrében biztonságpolitikai szempontból is kiemelkedően fontossá vált. A bilateralizmus és a zárt gazdaságok önállósága - az 1930-as évek e két gazdasági fejleménye - nemcsak az amerikai gazdaság más piacokhoz való hozzáférést befolyásolta. Ez a politika lehetővé tette Németország és Japán számára is, hogy erőforrásokat mozgósítsanak a háborúhoz.²⁶

23 Lásd Ronald O'Rourke, *A Shift in the International Security Environment: Potential Implications for Defense - Issues for Congress*, Washington, D.C.: Congressional Research Service, 2016.6.8.

24 A geopolitikai gondolkodás szerepéről lásd: G. R. Sloan, *Geo-politics in United States Strategic Policy, 1890-1987*, New York: St. Martin's Press, 1988; Simon Dalby, "American Security Discourse: The Persistence of Geopolitics", in: *Political Geo- graphy Quarterly*, 9 (April 1990) 2, pp. 171-188; William May- born, "The Pivot to Asia: The Persistent Logics of Geopolitics and the Rise of China", in: *Journal of Military and Strategic Studies*, 15 (2014) 4, pp. 76-101. Lásd még Samuel P. Huntington, *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order*, New York: Simon&Schuster, 1996, pp. 228ff.

25 Lásd Melvyn P. Leffler, *A Preponderance of Power: National Security, the Truman Administration, and the Cold War*, Stanford: Stanford University Press, 1992; Akira Iriye, *The Globalizing of America, 1913-1945*, Cambridge et al: Cambridge University Press, 1993 (The Cambridge History of American Foreign Relations, 3. kötet).

26 Lásd Warren I. Cohen, *America in the Age of Soviet Power, 1945-1991*, Cambridge/New York/Melbourne: Cambridge.

Az a geopolitikai érv, hogy egy hatalomnak Eurázsia feletti ellenőrzése lehetőséget ad arra, hogy uralja a világot és fenyegetse az amerikai területeket, egy olyan korból származik, amikor a gazdasági kölcsönös függőség még nem volt általános. A függőség nem volt nagyon kifejezett, és a nukleáris fegyverek még nem jelentették a biztonság végső garanciáját.²⁷ Ez a geopolitikai megközelítés azonban megmaradt és fennmaradt az amerikai külpolitikai diskurzusban. Szintén sok

A visszafogott külpolitika "reális" hívei elvben osztják ezt a nézetet, bár belátható időn belül nem tartanak hegemon hatalomtól az eurázsiai kontinensen.²⁸ Meglehetősen ritka az a nézet, hogy az eurázsiai hegemontól való félelem "a nukleáris korszak előtti stratégiai artefaktum".²⁹

A régi geopolitikai aggodalom az eurázsiai erőforrásokon keresztüli globális dominanciával kapcsolatban anakronisztikusnak tűnhet; nem kisebb személyiség, mint Brzezinski, egykori biztonsági tanácsadó, aki ezt teljes világossággal kijelentette, és ennek megfelelően a feltörekvő hatalmak

"alkalmazkodásának" politikáját támogatta, Kína esetében "az ázsiai szárazföldön való geopolitikai elsőbbségének" hallgatólagos elismerése érdekében.³⁰ De a régi gondolkodásmódnak jelentős ereje van. Így azt mondják

A képviselőház fegyveres szolgálatok bizottságának elnöke egy 2016-os, társszerzőként írt, az erőfölény szerepének megőrzéséért szóló felhívásában a következőket mondta: "A hagyományos cél, hogy egy ellenséges hatalmat ellenőrizzünk az egyik kulcsfontosságú régió – Európa, a Csendes-óceán nyugati része és a Perzsa-öböl - felett, nem valósult meg.

University Press, 1993 (The Cambridge History of American Foreign Relations, 4. kötet), 3f. o.

27 Kritikus nézőpontot lásd Stephen Van Evera, "American Foreign Policy for the New Era", in: Stephen Van Evera (szerk.), *How to Make America Safe: New Policies for National Security*, Cambridge, MA: The Tobin Project, 2006, pp. 87-96.

28 Például Barry R. Posen, *Restraint: A New Foundation for U.S. Grand Strategy*, Ithaca/London: Cornell University Press, 2014, p. 70f.

29 Christopher Layne, "From Preponderance to Offshore Balancing: America's Future Grand Strategy", in: *International Security*, 22 (Summer 1997) 1, pp. 86-124 (117: "strategic artifact of the prenuclear era").

30 Zbigniew Brzezinski, *Strategic Vision: America and the Crisis of Global Power*, New York: Basic Books, 2012, 131., 174. o. (ottani idézetek).

Öböl – változatlan marad.³¹ A vezérkari főnökök egyesített vezérkari főnökei által közzétett, a jövőbeli biztonsági környezetről és az amerikai erőkre gyakorolt következményekről szóló elemzésben pedig kifejezetten idézik Nicholas Spykmant, aki 1942-ben ezt írta: "Ha a régi világ szárazföldi tömegei néhány állam uralma alá kerülnének, az Egyesült Államokat politikailag és stratégiaileg bekerítenék. A dokumentumot olvasva az a benyomásunk, hogy két atomfegyverekkel felfegyverzett, tekintélyelvű állam már uralja az eurázsiai szárazföldet, vagy éppen erre készül. E felfogás szerint Kína és Oroszország arra készül, hogy befolyási szféráik megszilárdításával korlátozza az USA befolyását.³² Ebben a tekintetben az USA-nak azzal a kérdéssel is szembe kell néznie, hogy vajon megelőzhető-e, és ha igen, hogyan, a "végső geopolitikai rémálom": két autoriter kihívó összezárása.³³

31 Mac Thornberry/Andrew F. Krepinevich, Jr, "Preserving Primacy: A Defense Strategy for the New Administration", in: *Foreign Affairs*, 95 (2016. szeptember/október) 5, 26-35. o. (27).

32 Joint Chiefs of Staff, *Joint Operating Environment 2025: The Joint Force in a Contested and Disordered World*, 2016.7.14, p. 27ff. Érdemes idézni a geopolitikai érdek következő megfogalmazását is: "Ha egyetlen hatalom uralná Európát vagy Ázsiát, akkor lényegesen nagyobb emberi erővel, gazdasági és technikai kapacitással – és így nagyobb katonai potenciállal – rendelkezne, mint az Egyesült Államok. Egy ilyen fejlemény komoly fenyegetést jelentene az Egyesült Államok nemzetbiztonságára nézve. Még ha egy ilyen hegemon szándékai jóindulatúak is lennének, ha ellenségessé válnának, a hatás ugyanaz lenne. Ezért, ha lehet, ellen kell állni egy ilyen hatalom kialakulásának. Következésképpen a kedvező katonai erőegyensúly fenntartása az eurázsiai periférián, hogy a leendő hegemonok ne merjék céljaikat agresszióval vagy kényszerrel elérni, továbbra is alapvető stratégiai cél az Egyesült Államok számára, ahogyan az már egy évszázada is. Siker esetén a kedvező katonai egyensúly megőrzése a fenyegetéseket a lehető legtávolabb tartja az Egyesült Államok hazájától, lehetővé téve ezáltal az Egyesült Államok számára, hogy megőrizze és kihasználja stratégiai mélységét, amely a versenyelőny fontos forrása." Andrew F. Krepinevich, *Preserving the Balance: A U.S. Eurasia Defense Strategy*, Washington, D.C.: Center for Strategic and Budgetary Assessments, 2017, 3f. o.

33 Lásd Greg R. Lawson, "Averting America's Ultimate Geopolitical Nightmare", in: *The National Interest*, 2014.4.2.; továbbá Aaron L. Friedberg, *The Authoritarian Challenge: China, Russia and the Threat to the Liberal International Order*, Tokyo: The Sasakawa Peace Foundation, 2017. augusztus, 74f. o..

A katonai fölény megőrzése

A geopolitikai gondolkodás újjáéledése miatt az amerikai katonai fölény megőrzése Kínával és Oroszországgal szemben új igazolást nyert. Amikor az USA biztonságpolitikájának a kelet-nyugati konfliktus lezárása után - az 1980-as évek végén/az 1990-es évek elején - új helyzethez kellett alkalmazkodnia, a tervezési folyamatokban gyorsan kikristályosodott, hogy az USA a felfordulás és a bizonytalanság idején is meg akarja őrizni egyértelmű katonai fölényét - és a biztonsági intézményrendszer nem mutatott hajlandóságot arra, hogy bármit is változtasson a status quo és a katonai arzenál erején.³⁴ Ez a nukleáris fegyverek szerepére is vonatkozott. Bár a telepített nukleáris fegyverek száma csökkent, a nukleáris arzenál szerkezete (a szárazföldi interkontinentális ballisztikus rakéták, a tengeri rakéták és a légi rendszerek hármasa) megmaradt. A céltervezést csupán annyiban rugalmasabbá tették, hogy a "gazemberállamokat" is célba vették. Az atomhatalom Oroszországot azonban továbbra is az első számú potenciális ellenfélnek tekintették.³⁵

A kelet-nyugati konfliktus lezárását követő első két évtizedben ez a politika azzal a várakozással kapcsolódott össze, hogy a többi nagyhatalmat eleve elriasztják a felsőbbrendű hatalmi erőforrások attól, hogy ellenhatalomként lépjenek fel és támadják meg az USA vezette rendet.

34 Lásd Alexandra Homolar, "How to Last Alone at the Top: US Strategic Planning for the Unipolar Era", in: *The Journal of Strategic Studies*, 34 (April 2011) 2, pp. 189-217.

35 Az amerikai nukleáris politikáról a kelet-nyugati konfliktus befejezése után lásd Harald Müller/Annette Schaper, *US-Nuklearpolitik nach dem Kalten Krieg*, Frankfurt a.M.: Hessische Stiftung Friedens- und Konfliktforschung (HSFK), 2003 (HSFK-Report 3/2003); Amy F. Woolf, *U.S. Nuclear Weapons: Changes in Policy and Force Structure*, Washington, D.C.: Congressional Research Service, 2008.1.23.

A stratégiai tervekben már megfogalmazott a Pentagonban a Szovjetunió összeomlása után, amikor az USA globális politikáját újra kellett legitimálni,³⁶ ezt a nézetet a 2002-es "Nemzeti Biztonsági Stratégiában" a legvilágosabban fejezték ki: "Fegyveres erőink" - áll benne, "elég erős lesz ahhoz, hogy a potenciális ellenfeleket eltántorítsa az újrafegyverkezési terveiktől, amelyeket az Egyesült Államok hatalmi fölényének vagy egyenrangúságának reményében folytatnak".³⁷ A hagyományos nagyhatalmi rivalizálás - szól az optimista feltételezés - így leküzdhető lenne.

De a várakozások csalódást okoztak. Az USA - pontosabban a Pentagon tervezői - már Obama alatt is új stratégiai helyzetben találták magukat: Oroszország erősödött, Kína felemelkedett, és a nagyhatalmi konfliktusok ismét napirendre kerültek. Arról volt szó, hogy demonstratívan szembeszálljanak a potenciális ellenfelekkel katonailag, és mindezt úgy tegyék, hogy képesek legyenek

36 A vonatkozó dokumentumokhoz való hozzáférés a "'Prevent the Reemergence of a New Rival'. The Making of the Cheney Regional Defense Strategy, 1991-1992. Declassified Studies from Cheney Pentagon Show Push for U.S. Military Predominance and a Strategy to 'Prevent the Re-emergence of a New Rival'", The National Security Archive, 2008. február 26., < <https://nsarchive2.gwu.edu/nukevault/ebb245/index.htm#3> > (hozzáférés: 2018. április 16.). Ezen ötletek és tervek részleteiért lásd Hal Brands,

"Choosing Primacy: U.S. Strategy and Global Order at the Dawn of the Post-Cold War Era", in *Texas National Security Review*, 1 (2018) 2, < <https://tnsr.org/2018/02/choosing-primacy-u-s-strategy-global-order-dawn-post-cold-war-era-2/> > (megtekintve 2018.4.16.).

37 "Erőink elég erősek lesznek ahhoz, hogy visszatartsák a potenciális ellenfeleket attól, hogy katonai erőfejlesztést folytassanak az Egyesült Államok erejének meghaladása vagy kiegyenlítése reményében." Fehér Ház, *Az Amerikai Egyesült Államok nemzetbiztonsági stratégiája*, 2002. szeptember, 30. o.

Konfliktus dominancia.³⁸ Ennek megfelelően különösen az USA katonai-technológiai fölényét kell megőrizni, hogy a kihívók ne kapjanak ösztönzést arra, hogy válsághelyzetben megelőzően katonai erőt alkalmazzanak, és ha erre kerül sor, akkor a konfliktusnak még a nukleáris küszöb átlépése előtt véget kell vetni.³⁹

A Trump-kormányzat az amerikai katonai fölényt is fenn akarja tartani.

A Trump-kormányzat nem hagyott kétséget afelől, hogy fenn akarja tartani az USA katonai fölényét.⁴⁰ Donald Trump alatt az USA elhagyta a jóindulatú hegemon szerepét, de vajon képes lesz-e vagy sem arra, hogy

38 Lásd Ashton Carter védelmi miniszter 2016.2.2-i beszédét: "Remarks by Secretary Carter on the Budget" (Carter védelmi miniszter megjegyzései a költségvetésről). at the Economic Club of Washington, D.C.", < <https://www.defence.gov/News/Transcripts/Transcript-View/Article/648901/remarks-by-secretary-carter-on-the-budget-at-the-economic-club-of-washington-dc/> > (megtekintve 2018.4.30.).

39 Lásd Bob Work védelmi miniszterhelyettes, "The Third U.S. Offset Strategy and its Implications for Partners and Allies", Washington, D.C., 2015. január 28., <<https://www.defense.gov/News/Speeches/Speech-View/Article/606641/the-third-us-offset-strategy-and-its-implications-for-partners-and-allies>> (megtekintve 2018. április 30.).

Miért a harmadik offset stratégia? Az elsőnek a taktikai nukleáris fegyverek bevezetését tekintik az 1950-es években a Nyugat-Európa elleni szovjet hagyományos támadás elrettentése érdekében, a másodiknak pedig a precíziós irányítású hagyományos fegyverek bevezetését az 1970-es években. Lásd még Cheryl Pellerin, "Work: Great Power Competition Aims for Deterrence, Not War", *DoD News*, 2016. március 30., < <https://www.defence.gov/News/Article/Article/708827/work-great-power-competition-aims-for-deterrence-not-war> > (elérés: 2018. április 30.).

40 "A mi feladatunk az, hogy biztosítsuk az amerikai katonai fölény fennmaradását". A nemzetbiztonsági stratégia máshol pedig azt mondja: "Meg kell győznünk az ellenfeleket arról, hogy le tudjuk és le is fogjuk győzni őket – nem csak megbüntetni őket, ha megtámadják az Egyesült Államokat. Biztosítanunk kell a potenciális ellenség elrettentésének képességét a tagadással, meggyőzve őket arról, hogy nem tudják elérni céljaikat erő alkalmazásával vagy az agresszió más formáival." The White House, *National Security Strategy of the United States of America*, Washington, D.C., 2017. december, 3. o. és 28. o. Lásd még Department of Defense, *Summary of the National Defense Strategy of the United States of America: Sharpening the American Military's Competitive Edge*, Washington, D.C., 2018.

41 Ezt a kifejezést eredetileg John H. Herz, a "realista liberalizmus" úttörője alkotta meg, majd később Robert Jervis dolgozta ki. John H. Herz, "Idealist Internationalism and the Security Dilemma", in: *World Politics*, 2 (1950) 2, pp. 157-180; Robert Jervis, "Cooperation under the Security Dilemma", in: *World Politics*, 30 (1978) 2, pp. 167-214.

Nyitott kérdés, hogy az Egyesült Államok visszatér-e utána hozzá. Amíg azonban a fegyverzetkritikusabb baloldali populista irányzat nem kerül túlsúlyba az amerikai külpolitikában, addig a katonai- és a hadsereg-ellenesség megőrzése a cél.

Az, hogy az ország ereje a belpolitikában továbbra is széles körben vitathatatlan.

A nagyhatalmi konfliktusok elmérgesedésével szemben ez a hozzáállás problematikus következményekkel jár. Ez súlyosbítja a biztonsági dilemmát.⁴¹ Ez alatt a következőket kell érteni: Egy Egy "anarchikus" nemzetközi rendszerben, egy olyan rendszerben, amelyben nincs felsőbb hatalom, egyetlen állam sem lehet biztonságban a támadástól, az uralomtól vagy akár a kihalástól. A saját biztonság növelésére irányuló intézkedések azonban - legyen szó fegyverkezésről, területi terjeszkedésről vagy szövetségekről - valószínűleg hatással lesznek más államok biztonságára, és hatalmi és fegyverkezési rivalizáláshoz vezetnek. A biztonsági dilemma iránti érzékenység azonban az USA-ban nem túlságosan hangsúlyos. Önképében az ország mint liberális demokrácia önmagában nem jelent veszélyt más államokra; végül is minden jóérezésű embernek érdeke, ha Washington garantálja a nemzetközi stabilitást.⁴² Az, hogy azt a lehetőséget, hogy az amerikai (fegyverkezési) politikát mások aggasztónak érzékelhetik, még csak nem is veszik figyelembe, a 2017-es "Nemzeti Biztonsági Stratégia" és a 2018-as "Nuclear Posture Review" példaértékűen fejezi ki.⁴³ És ha elismerjük, hogy a védelmi kiadások növelése a csökkenő katonai fölény biztosítása érdekében, valamint az erősebb erők előzetes állomásoztatása Kelet-Európában és Kelet-Ázsiában fokozhatja a feszültséget Oroszországgal és Kínával, akkor ez a "béke az erőn keresztül" híveinek szemszögéből nem így van.

42 Ennek az önképnek a lehetséges okairól lásd Christopher J. Fettweis, "Unipolarity, Hegemony, and the New Peace", in: *Security Studies*, 26 (2017) 3, 423- 451. o. (443ff).

43 The White House, *National Security Strategy of the United States of America*, 2017. december [mint fn. 40]; Department of Defense, *Nuclear Posture Review*, 2018. február.

Amerikai geopolitika és nukleáris elrettentés az új nagyhatalmi rivalizálás korszakában 2018. május

A hosszú távú stabilitás érdekében azonban erre szükség van. Sokkal destabilizálóbbnak bizonyulhat, ha a másik két állam fegyverkezik ahelyett, hogy korlátozná nyomásgyakorlási és kényszerítő képességét.⁴⁴

44 Így Hal Brands/Eric Edelman, "The Crisis of American Military Primacy and the Search for Strategic Solvency", in *Parameters*, 46 (Winter 2016-2017) 4, pp. 27-42 (40).

A nukleáris elrettentés reneszánsza

A nukleáris elrettentés újjáélesztése a geopolitikai nagyhatalmi verseny körülményei között az USA biztonságpolitikai diskurzusának egyik központi toposzává vált, ahogyan azt a nukleáris elrettentésről szóló

"Nuclear Posture Review", 2018 februárja. A nukleáris elrettentés funkciója hagyományosan nem korlátozódik arra, hogy a potenciális ellenfeleket elrettentse az USA megtámadásától, hanem az ún. kiterjesztett elrettentés értelmében az európai és ázsiai szövetséges államok elleni agressziótól is, amelyek az ún.

"nukleáris ernyője" az USA-nak. Éppen a kiterjesztett elrettentés és annak hitelességének problémája az, ami évtizedek óta nagymértékben meghatározza az amerikai nukleáris politikát. Hogyan lehet hitelesen elrettenteni a szövetségesek elleni agresszív cselekményeket, ha az USA-t magát is elrettenti a Szovjet/ország és kínai nukleáris támadások sebezhetőek? Hogyan lehet leküzdeni az ebből adódó önelrettentő problémát? Milyen lehetőségek vannak arra, hogy az elrettentő elrettentés kudarca esetén a szemben álló felet elrettentsék a nukleáris eszkalációtól? És hogyan lehet korlátozni a károkat egy nukleáris háború esetén?

Az elrettentés célja a potenciális ellenfelek szándékainak és költség-haszon számításainak befolyásolása. Fontos szerepet játszik ebben az úgynevezett deklaratív nukleáris doktrína - a nukleáris fegyverek szerepéről szóló nyilatkozatok, amelyek a nem relevánsak az ellenfelek számára, hanem a szövetséges államok számára is. Az ilyen kijelentéseket "kiszámított kétértelműséggel" fogalmazzák meg a nukleáris fegyverek első bevetésével kapcsolatban. Ezt nem zárják ki, de nem határozzák meg, hogy ez milyen feltételek mellett történhet meg. Kijelentik, hogy a nukleáris fegyverek bevetésére csak "szélsőséges körülmények között" kerülne sor az USA, szövetségesei és partnerei létfontosságú érdekeinek védelme érdekében. Trump elnök alatt kiegészült azzal, hogy a "szélsőséges körülmények" közé a következők is beletartoznak

A "jelentős nem nukleáris stratégiai támadások" kifejezés a kibertámadásokra vonatkozik.⁴⁵ Ezek főként a polgári lakosság, az infrastruktúra és a nukleáris fegyverek, valamint azok irányító és parancsnoki létesítményei elleni támadások.

Műveleti szinten az amerikai nukleáris doktrína az úgynevezett "ellenérő" megközelítés felé orientálódik. A cél az ellenséges katonai képességek, különösen a nukleáris képességek, köztük rakétasilók, repülőterek, stratégiai tengeralattjáró-bázisok, kommunikációs és irányítási létesítmények felszámolása. Az amerikai vitában már egy ideje az "ellenérő forradalmáról" és az USA "nukleáris primátusáról" beszélnek.⁴⁶ Lehet, hogy ez utóbbi egyáltalán nem volt szándékos, de az ellenséges nukleáris fegyverek semlegesítésére szolgáló lehetőségek folyamatos keresése ebbe az irányba vezetett.⁴⁷ Az ellenség stratégiai nukleáris potenciáljának felszámolásával történő kárkorlátozás fontos szerepet játszott és játszik ma is az amerikai döntéshozók gondolkodásában.

45 Védelmi Minisztérium, *Nukleáris politika felülvizsgálata* [mint fn. 43], 21. o.

46 Erről és a következőkről lásd Keir A. Lieber/Daryl G. Press, "The New Era of Nuclear Weapons, Deterrence, and Conflict", in: *Strategic Studies Quarterly*, 10 (Spring 2013) 5, pp. 31-42; ez. The New Era of Counterforce: Technological Change and the Future of Nuclear Deterrence", in: *International Security*, 41 (2017 tavasz) 4, pp. 9-49.

47 A megelőző elhárítási lehetőségek már a kelet-nyugati konfliktus idején is részei voltak az amerikai elrettentési politikának. Lásd Austin Long, *Deterrence from Cold War to Long War: Lessons from Six Decades of RAND Research*, Santa Monica, CA: RAND Corporation 2008, 25-43. o., idézet 27. o.

Az első csapásmérő képességek alkalmazása azonban még mindig "tabutéma".⁴⁸

Az ellenfél nukleáris fegyvereinek felszámolására vonatkozó lehetőségek a hadviselés széles területére terjednek ki.

Az ellenséges nukleáris fegyverek megsemmisítésének lehetőségei a hadviselés széles területére terjednek ki. Ezek közé tartoznak a célzottabb, viszonylag kis erejű nukleáris fegyverek, amelyeknek a "kihullási küszöbérték" feletti detonációja nem szabadít fel olyan mértékű radioaktív kihullást, mint a robbanás.

lenne a helyzet a földön.⁴⁹ Ez magában foglalja a kiberhadviselést, a tengeralattjáró elleni hadviselést, a rakétavédelmet és a nagy hatótávolságú, precíziós irányítású hagyományos fegyvereket is. Ezen túlmenően az információfeldolgozás és a hírszerzés képességei is bővülnek. Mindezek a kompetenciák nem korlátozódnak az USA-ra, és nem is maradnak azok.⁵⁰ De az amerikai fegyveres erők vezetnek az "ellenerők forradalmát".

Obama alatt az USA három alapelvre épülő nukleáris politikát folytatott: nincsenek új nukleáris robbanófejek, nincsenek új katonai missziók és nincsenek új katonai képességek. A modernizációs program keretében azonban, amely 2010-ben biztosította a szenátus jóváhagyását az Oroszországgal kötött nukleáris fegyverzetellenőrzési szerződéshez, a meglévő nukleáris arzenált minőségileg továbbfejlesztették.⁵¹ Ennek során "forradalmian új technológiákat" alkalmaztak, amelyek különösen drasztikusan javították a tengerről indítható ballisztikus rakéták képességét az orosz rakétasilók megsemmisítésére.

48 Brendan Rittenhouse Green/Austin Long, "The Geopolitical Origins of US Hard-Target-Kill Counterforce Capabilities and MIRVs", in: Michael Krepon/Travis Wheeler/Shane Mason (szerk.), *The Lure and Pitfalls of MIRVs: From the First to the Second Nuclear Age*, Washington, D.C.: Stimson Center, May 2016, pp. 19-53 (43).

49 A részleteket lásd Lieber/Press, "The New Era of Counter-force: Technological Change" [mint fn. 46].

50 Ibid., 9f. o.: "A technológiai változások [...] aláássák a nukleáris elrettentés alapjait. Ezek a számítógépes forradalomban gyökerező fejlesztések a nukleáris erőket a világ minden táján sokkal sebezhetőbbé teszik, mint korábban."

51 Adam Mount, *The Case against New Nuclear Weapons*, Washington, D.C.: Center for American Progress, 2017. május, S. 7-10.

hogyan pontosan ki lehessen iktatni.⁵² Nem véletlen tehát, hogy az amerikai modernizációs program veszélyeztette az Oroszországgal és Kínával való kapcsolat stratégiai stabilitását - a megrögzött célpontok megsemmisítését lehetővé tevő, célzott rakéták robbanófejei, a hagyományos fegyverek fejlesztése és a továbbfejlesztett rakétavédelmi rendszerek kombinációja révén.⁵³

Trump elnök alatt a nukleáris arzenál modernizálása előrehalad. Az az álláspont, miszerint nem keresnek "új nukleáris képességeket", időpocsékolás.⁵⁴ A Trump-kormányzat a nukleáris elrettentés tengeri alapú komponensét kívánja bővíteni, hogy növelje a nukleáris lehetőségek sokszínűségét és rugalmasságát: Egyrészt új, tengerről indítható, nukleáris töltetű cirkálórakétákat kell kifejleszteni, miután a régieket 2010-ben kivonták a forgalomból; másrészt a ~~ballisztikus~~ ballisztikus rakétákat kis hatóerejű robbanófejekkel fogják felszerelni.⁵⁵

Az USA azzal a kérdéssel szembesül, hogy meddig viheti el a

Az USA ki akarja terjeszteni az "ellenerők" lehetőségeit, és ezzel előmozdítani a fegyverkezési versenyt Kínával és Oroszországgal. Kína és Oroszország számos nukleáris fegyverkezési projektje azt a célt szolgálja, hogy biztosítsák az USA elleni második csapás lehetőségét. A nukleáris elrettentés logikáján belül tehát stabilizálónak kell tekinteni őket.

52 "Az eredmény egy olyan nukleáris arzenál, amelyet az Oroszország elleni támadásokra, valamint a nukleáris háborúk megvívására és megnyerésére optimalizálnak". Ez különösen a robbanófejek "szupergyújtószerkezettel" való felszerelésére vezethető vissza. Hans

M. Kristensen/Matthew McKinzie/Theodore A. Postol, "How US Nuclear Force Modernization Is Undermining Strategic Stability: The Burst-height Compensating Super-fuze", in: *Bulletin of the Atomic Scientists*, 1.3.2017, < <https://thebulletin.org/how-us-nuclear-force-modernization-undermining-strategic-stability-burst-height-compensating-super10578> > (megtekintve 2018.5.2.).

53 Lásd James E. Doyle, "Strategic Stability and Arms Control", in: *Adelphi Series*, 56 (2016) 462, 49-68. o., 49-68. o.

54 "Ez a rugalmasság iránti igény, hogy az amerikai képességeket és stratégiákat a jövőbeli követelményekhez és váratlan fejleményekhez igazítsuk, ellentétben áll az "új nukleáris képességek nélkül" merev, folyamatos politikájával." Védelmi Minisztérium, *Nuclear Posture Review* [lásd a 43. lábjegyzetet], 27. o.

55 Lásd Michael R. Gordon, "U.S. Plans New Nuclear Weapons; Pentagon Weighs 'Low-yield' Warhead and Sea-based Cruise Missile, Igniting Debate over Strategy", in: *The Wall Street Journal*, 2018.1.16.

a stratégiai stabilitást fenyegető veszélynek tekinthető.⁵⁶ De a "legitim" - mert ez biztosítja a kölcsönös elrettentést - és az illegitim - mert veszélyezteti a stratégiai stabilitást - modernizáció közötti különbségtétel nem vonatkozik Washingtonra Kínával és Oroszországgal szemben.⁵⁷ Oroszország és Kína nukleáris fegyverkezési programjait válogatás nélkül fenyegetőnek tekintik, és - legalábbis az amerikai nukleáris arzenál bővítését támogatók szemszögéből - a két állam hegemon expanziós politikájának elemeként.⁵⁸

A Kínával szembeni deklarált nukleáris stratégiájában az USA nem fogadta el a kölcsönös nukleáris sebezhetőséget a stratégiai kapcsolat alapjaként. Így a 2013-ban kiadott "Nuclear Employment Guidance" című dokumentumból hiányzik a Kínával kapcsolatban egy hasonló kijelentés, mint ami Oroszországgal kapcsolatban található: hogy a stratégiai stabilitás érdekében az USA nem kívánja csökkenteni az orosz nukleáris elrettentő erőt.

"negate", ami valószínűleg azt jelenti, hogy nem fosztja meg Oroszországot a második csapásmérő képességétől.⁵⁹ Clintontól a

56 "[...] Oroszország és Kína számos nukleáris modernizációs programja egyértelműen kísérlet a biztonságos második csapásmérő képesség fenntartására, tekintettel arra, hogy az Egyesült Államok hagyományos csapásmérő képességei és rakétavédelme jelentős képességgel rendelkezik az ellenfél nukleáris erői által okozott károk korlátozására, különösen korlátozott konfliktusok esetén." Mout, *The Case against New Nuclear Weapons* [lásd az 51. lábjegyzetet], 31. o.

57 Ibid., 41. o.

58 Így Keith Payne/John.S. Foster (tanulmányigazgató és a vezető felülvizsgáló csoport elnöke), *A New Nuclear Review for a New Age*, Fairfax, VA: National Institute for Public Policy, 2017, különösen a 19-27. oldalon.

59 Lásd Mout, *Az új nukleáris fegyverek elleni ügy* [as A jelentés szó szerint kimondja: "Az Egyesült Államok törekszik a stratégiai stabilitás fenntartására Oroszországgal. A hatékony elrettentési pozíció fenntartásának céljával összhangban az Egyesült Államok a stratégiai stabilitás javítására törekszik annak demonstrálásával, hogy nem áll szándékunkban sem Oroszország stratégiai nukleáris elrettentő erejének negligálása, sem az Oroszországgal fennálló stratégiai katonai kapcsolat destabilizálása." Kínával kapcsolatban csupán annyit jegyez meg: "Az Egyesült Államok továbbra is elkötelezett a stratégiai stabilitás fenntartása mellett az **amerikai-kínai** kapcsolatokban, és támogatja a nukleáris fegyverekről szóló párbeszéd kezdeményezését, amelynek célja egy stabilabb, rugalmasabb és transz- szülői biztonsági kapcsolat előmozdítása Kínával". Department of Defense, *Report on Nuclear Employment Strategy of the United States Specified in Section 491 of 10 U.S.C.*, 2013. június, 3. o. Kritikusan megjegyezték, hogy a "Nuclear Posture Review 2018"-ban a korábbi kijelentések megerősítése történt.

Az amerikai kormányzat kijelentette Obamának, hogy a rakétavédelmi rendszerek fejlesztése nem a kínai stratégiai nukleáris potenciál ellen irányul.⁶⁰ A kölcsönös kiszolgáltatottság nyilvános elismerése a kapcsolatok alapjaként azonban problematikusnak számított és számít. Bizonyos körülmények között ezt úgy lehetne értelmezni, mint az amerikai elszántság hiányát a saját ázsiai szövetségesei és érdekei védelmében, különösen mivel Pekinget valószínűleg nem győzné meg egy ilyen üzenet arról, hogy az USA nem szándékozik vészhelyzetben felszámolni a kínai nukleáris potenciált, ahogyan attól tartanak.⁶¹

Eddig Kína deklarált nukleáris doktrínájában elutasította a nukleáris fegyverek első bevetését, és a "karcsú és hatékony" elrettentő képességre támaszkodik.⁶² Úgy tűnik azonban, hogy az elrettentés a biztos megtorló képesség stratégiájának értelmében egyre nagyobb jelentőséget kap. Az USA döntő szerepet játszik ebben. Peking attól tart, hogy Washington felderítési, megfigyelési és "hagyományos azonnali globális csapásmérő" kapacitásainak fejlesztése, valamint a rakétavédelmi rendszerek fejlesztése veszélyeztetheti Kína második csapásmérő képességét.

A kínai nukleáris arzenál még mindig nagyon korlátozott az USA és Oroszország nukleáris arzenáljához képest. Hivatalos adatok nincsenek; becslések szerint a

hiányzik, hogy az USA nem akarja veszélyeztetni Oroszország stratégiai elrettentő képességét. Tehát Thomas Countryman,

"An Assessment of the New Nuclear Posture Review", Arms Control Association, 20.2.2018, < <https://www.armscontrol.org/events/2018-02/assessment-new-nuclear-posture-review> > (megtekintve 2018.4.30.).

60 Az a tény, hogy az észak-koreai rakéták elleni védelmi rendszerek, nevezetesen a földi elfogórendszerek bővítése a kínai fél részéről növekvő aggodalmakhoz vezethet a saját megtorló képességükkel kapcsolatban, az tükröződik az amerikai vitában. Lásd Robert Einhorn/Steven Pifer, tanulmány koordinátorai, *Meeting U.S. Deterrence Requirements: Toward a Sustainable National Consensus. A Working Group Report*, Washington, D.C.: The Brookings Institution, 2017. szeptember, 24. o.

61 Lásd Brad Roberts, *The Case for U.S. Nuclear Weapons in the 21st Century*, Stanford: Stanford University Press, 2016 (Security Studies), 173. o.

62 Lásd részletesen alább Eric Heginbotham et al, *China's Evolving Nuclear Deterrent: Major Drivers and Issues for the United States*, Santa Monica, CA: RAND, 2017; David C. Logan, "Hard Constraints on a Chinese Nuclear Breakout", in: *The Nonproliferation Review*, 24 (2017) 1-2, pp. 13-30.

SWP Berlin
Amerikai geopolitika és nukleáris elrettentés az új nagyhatalmi rivalizálás
korszakában 2018. május

Kína mintegy 270 nukleáris robbanófejjel rendelkezik.⁶³ Ennek a lehetőségnek a bővítése azonban folyamatban van. Ez a jelek szerint nagyobb számú, több robbanófejjel ellátott rakétát foglal magában.

Az USA előtt álló egyik kérdés az, hogy vajon elfogadják-e saját nukleáris sebezhetőségüket Kínával szemben, amely a mobil interkontinentális vagy tengeri ballisztikus rakéták telepítéséből adódhat, vagy pedig a kárenyhítés stratégiáját kívánják-e követni, azaz biztosítani akarják-e a kínai nukleáris arzenál megelőző felszámolásának lehetőségét.

Az amerikai vitában az a félelem hallható, hogy egy biztos kínai második csapásmérő képesség nagyobb kockázatvállalási hajlandóságot eredményezhet Kína részéről a válságok során: A nukleáris stratégiáról folytatott vitában ezt a "stabilitás-instabilitás paradoxon" (Glenn Snyder) néven emlegetik. Ez alatt azt kell érteni, hogy a stratégiai szintű stabilitás arra csábíthatja az egyik felet, hogy korlátozott erőt alkalmazzon abban a reményben, hogy a másik fél visszariad egy masszív megtorló csapástól, mivel az kölcsönös pusztuláshoz vezetne. E nézet szerint egy biztos kínai második csapásmérő képesség azzal fenyeget, hogy a szövetségesek körében kétségeket ébreszt a "kiterjesztett elrettentéssel" kapcsolatban. Ha az USA a nukleáris elrettentési politika korábbi irányvonalát követi – a megelőző, kárkorlátozó "ellenerő" lehetőségek biztosítása a hiteles kiterjesztett elrettentés előfeltételeként⁶⁴ –, akkor ennek valószínűleg a fegyverkezési verseny fokozódása lesz a következménye. Ez feltehetően hatással lenne a két állam közötti kapcsolatokra, és kockázatot jelenthetne a válságstabilitás szempontjából, ha Kína csökkentené nukleáris fegyvereinek műveleti készenlétét.

fegyvereket, és kiépítik a saját rakétáik indításának képességét ellenséges első csapás esetén, amint a korai előrejelző rendszerek ilyen támadást jelentenek. Azt, hogy ez kockázatos téves riasztásokhoz vezethet, már többször bebizonyosodott az amerikai és a szovjet/ orosz oldalon.⁶⁵ Eddig Kína az USA-val és Oroszországgal ellentétben nem tartja állandó készenlétben nukleáris fegyvereit, hanem külön tárolja a rakétákat és a robbanófejeket.

Ami Oroszországot és az Egyesült Államokat illeti, bár mindkét atomhatalom csökkentette nukleáris fegyverkészletét az 1990-es évek eleje óta, együttesen még mindig a világ összes nukleáris fegyverének mintegy 90 százalékával rendelkeznek. Az Új Stratégiai Fegyverzetcsökkentési Szerződés (New START) rendelkezései szerint az USA és Oroszország egyenként 1550-re csökkentette harckészen állomásozó stratégiai robbanófejek számát. Sehol sem látszik azonban világosabban, mint a több száz, mindkét oldalon mintegy 900 nukleáris robbanófejjel rendelkező rakéta azonnali bevetettségének fenntartásában, hogy a kelet-nyugati szembenállás idejéből származó nukleáris ellentétek milyen mértékben tartanak fenn.⁶⁶ Mindkét fél tartja magát ahhoz a lehetőséghez, hogy szükség esetén a legnagyobb időnyomás alatt döntsenek arzenáljaik bevetéséről.

A cél az, hogy a rakéták kilövésére azonnal képesek legyenek, amint a korai előrejelző rendszerek ellenséges rakéták kilövését jelentik ("azonnali kilövés"). Ennek célja az volt és az is, hogy megakadályozzák saját nukleáris fegyvereik leszerelését egy első csapással. Az amerikai-szovjet ellentét idején a lefegyverző nukleáris első csapástól való félelem nagy szerepet játszott; ez a "legrosszabb eset" forgatókönyv volt a tervezés alapja.

63 Az USA teljes készletét 6800-ra, Oroszorszáagét 7000-re becsülik. Ezek a számadatok tartalmazzák mind a telepített, mind az üzemképes robbanófejeket a készletekből, valamint a leszerelésre szánt robbanófejeket is. A becsléseket lásd: *SIPRI Yearbook 2017: Armaments, Disarmament and International Security* (német nyelvű összefoglaló, Berlin: Berghof Alapítvány, 2017), 16. o.

64 Így Austin Long, "U.S. Strategic Nuclear Targeting Policy: Necessity and Damage Limitation", in *The International Security Studies Forum, Policy Roundtable 1-4 on U.S. Nuclear Policy*, 22.12.2016, <https://networks.h-net.org/node/28443/discussions/157862/issf-policy-roundtable-9-4-us-nuclear-policy#_Toc470037165> (megtekintve 2018.4.30.).

65 A nukleáris stratégiák szakzsargonjában ezt "kilövés figyelmeztetés" vagy "támadás alatti kilövésnek" nevezik, bár ezeket a kifejezéseket néha szinonimaként, néha másként használják. A problémáról lásd Charles L. Glaser/Steve Fetter,

"El kellene-e utasítania az Egyesült Államoknak a MAD-et? Damage Limitation and U.S. Nuclear Strategy towards China", in: *International Security*, 41 (2016 nyár) 1, pp. 49-98; Fiona S. Cunningsham/M. Taylor Fravel, "Assuring Assured Retaliation; China's Nuclear Posture and U.S.-China Strategic Stability", in: *International Security*, 40 (2015 őszi) 2, pp. 7-50; Gregory Kulacki, *China's Military Calls for Putting Its Nuclear Forces on Alert*, Cambridge, MA: Union of Concerned Scientists, 2016. január.

66 Lásd Gregory D. Koblentz, *Strategic Stability in the Second Nuclear Age*, New York/Washington, D.C.: Council on Foreign Relations, 2014. november (Council Special Report No. 71), p. 7ff.

és alakította a nukleáris diszpozíciókat. És a leszerelési megállapodások ellenére a rakéták szerkezete nem változott alapvetően.⁶⁷ A tengerről indított rakéták esetében talán csak tizenegy perc, a szárazföldről indított rakéták esetében pedig 30 perc repülési idővel a döntések meghozatalára rendelkezésre álló időkeret nagyon szűkös. Mindez árt a válsághelyzet stabilitásának, különösen akkor, ha a parancsnoki, irányítási, kommunikációs és korai figyelmeztető hálózatok elleni kibertámadásokra kell számítani.⁶⁸

Fejlemények a kiberhadviselésben, in a műholdak elleni fegyverek, a rakétavédelem, a nagy hatótávolságú hagyományos fegyverek és az autonóm fegyverrendszerek kölcsönhatásukban mindkét fél nukleáris második csapásmérő képességét veszélyeztetik. Ha feltételezzük, hogy (a) a politikai kapcsolatok romlásának idején várható a válságveszély, (b) a "nem kinetikus" rendszerekkel (kiberfegyverekkel) és műholdak elleni támadásokkal történő megelőző eszkalációra ösztönöznek, és (c) ez magával hozza a nukleáris háborútól való félelmet, akkor a stratégiai stabilitás kérdése rendkívül virulens. A második csapásmérő nukleáris képességtől való félelem az orosz oldalon hangsúlyosabb, de most már az amerikai volt katonák körében is megfogalmazódtak aggodalmak. Nem a nukleáris fegyverrendszerek fenyegetettségéről van szó, hanem a sebezhetőségről. nukleáris parancsnoki, irányítási és kommunikációs rendszerek, valamint felderítő és megfigyelő rendszerek.

67 Lásd: Global Zero Commission on Nuclear Risk Reduction, *De-Alerting and Stabilizing the World's Nuclear Force Postures*, 2015. április, 32. o., <https://www.globalzero.org/files/global_zero_commission_on_nuclear_risk_reduction_report_0.pdf> (hozzáférés: 2018.4.30.).

68 Erről és a válságstabilitást fenyegető kockázatokról lásd Bruce Blair, "Could U. S.-Russia Tensions Go Nuclear?", in: *Politico*, 2015.11.27., <<https://www.politico.eu/article/could-u-s-russia-tensions-go-nuclear>> (megtekintve 2018.4.30.); az amerikai-orosz nukleáris háború "véletlen" kitörésének lehetséges forgatókönyveiről lásd Anthony M. Barrett, *False Alarms, True Dangers? Current and Future Risks of Inadvertent U.S.-Russian Nuclear War*, Santa Monica, CA: RAND, 2016; a kiberhadviselés stratégiai stabilitást fenyegető kockázatairól lásd még Andrew Futter, "War Games Redux? Cyberthreats, US-Russian Strategic Stability, and New Challenges for Nuclear Security and Arms Control", in *European Security*, 25 (2016) 2, pp. 163-180.

Az EU képessége arra, hogy figyelemmel kísérje és megvédje magát a célzott orosz támadásokkal szemben, legyenek azok kiberfegyverek vagy kinetikus rendszerek, például tengeralattjáróról indított cirkálórakéták ().⁶⁹

A nukleáris tartás felülvizsgálata szerint a stratégiai stabilitás problémái nem játszanak jelentős szerepet az USA elrettentési politikájában.

A stratégiai stabilitás ezen problémái nem játszanak jelentős szerepet az amerikai elrettentési politikában, ahogyan az a "Nuclear Posture Review"-ban tükröződik. Fontos szerepet játszanak azok a megfontolások, hogy egy Oroszországgal és Kínával való katonai konfliktus esetén hogyan lehetne a lehető legalacsonyabb költséggel háborút vívni. kárszint és a lehető legjobb feltételek mellett az USA számára. Az úgynevezett *háborún belüli elrettentés* régi problémája új körülmények között ismét aktuálisra vált. Éppen az USA hagyományos fölénye az, ami a nukleáris eszkaláció kockázatát hordozza magában – és így Washington előtt az a kérdés áll, hogy egy konvencionális háborúban legyőzött ellenfelet hogyan lehet hosszú távon megakadályozni a nukleáris eszkalációban. Az amerikai vitában újra és újra szóba kerül az állítólagos orosz stratégia, az "eszkalációtól a de-eszkalációig". Eszerint Moszkva megpróbálhatja kikényszeríteni a háború befejezését, mielőtt az USA beveti a túlerőben lévő hagyományos erőket.⁷⁰ Kell

69 Lásd James N. Miller/Richard Fontaine, *A New Era in U.S.-Russian Strategic Stability: How Changing Geopolitics and Emerging Technologies are Reshaping Pathways to Crisis and Conflict*, Cambridge, MA/Washington, D.C.: Harvard Kennedy School, Belfer Center for Science and International Affairs/Center for a New American Security, 2017. szeptember; lásd még Elbridge Colby, *The Role of Nuclear Weapons in the U.S.-Russian Relationship*, *Russian Relationship*, Carnegie Endowment for International Peace, Task Force on U.S. Policy towards Russia, Ukraine, and Eurasia Project, 2016.2.26. (Task Force White Paper).

70 A kérdés részletes tárgyalását lásd Colby, *The Role of Nuclear Weapons* [lásd 69. lábjegyzet]; az orosz nukleáris doktrínáról lásd Olga Oliker, *Russia's Nuclear Doctrine: What We Know, What We Don't, and What That Means*, Washington, D.C.: Center for Strategic and International Studies, 2016. május; az orosz fél alacsonyabb nukleáris küszöbértékének tézise ellen érvel Kristin Ven Bruusgaard, "The Myth of Russia's Lowered Nuclear Threshold", in: *War on the*

korszakában 2018. május

Ha Oroszország egy hagyományos háború során nukleáris fegyverekhez nyúlna, akkor – így a félelem – a NATO-nak nem lenne hiteles lehetősége: A gravitációs bombákkal felszerelt repülőgépek aligha lennének képesek legyőzni az orosz légvédelmet, így az amerikai félnek csak stratégiai nukleáris fegyverek maradnának, amelyek bevetésétől valószínűleg nagyon óvakodna. Politikai szempontból a hiteles alternatívák hiánya azt jelentheti, hogy a taktikai nukleáris fegyverek orosz bevetése esetén a NATO a nukleáris háború kockázata helyett a konfliktus befejezésébe egyezne bele.⁷¹ Az Egyesült Államokban is sok vita folyik a Kínával való katonai konfliktus dinamikájáról. A kérdés itt az, hogy a kínai területen lévő célpontok elleni gyors, nyílt, nagyszabású, hagyományos műveletek nem vezetnének-e Kína nukleáris eszkalációjához, annak ellenére, hogy Peking kijelentette, hogy nem akar elsőként atomfegyvereket bevetni.⁷²

A nukleáris elrettentés logikája szerint ez azt jelenti, hogy az USA-nak (és Oroszország tekintetében a NATO-nak) foglalkoznia kell azzal, hogy milyenek lehetnek a saját hiteles, korlátozott nukleáris opciói.⁷³ Ebből a szempontból az USA-nak szüksége van arra a képességre, hogy "korlátozott nukleáris háború" - hogy egy, a hidegháborúból származó kifejezést használják, a

ismét emelkedőben van.⁷⁴ Amennyiben katonai konfliktusra kerül sor Oroszországgal Kelet-Európában vagy Kínával a Csendes-óceánon, amelyben az USA alapvető érdekei nem forognak kockán, ezt a háborút korlátozni kell. Ez azt jelenti, hogy az USA-nak rendelkeznie kell a képességekkel és a harci akarattal a "brinkmanship versenyben", hogy a másik félre hárítsák a további eszkaláció terhét.⁷⁵ Ezt a nézetet világosan kifejezte a A nukleáris tartás felülvizsgálatának közzététele a potenciális ellenfelek megítélésének befolyásolására is szolgál.

A szándék az, hogy az utóbbiaknak rá kell jönniük, hogy nem lesz előnyük egy korlátozott nukleáris eszkalációból.⁷⁶ Ennek fényében az USA-nak ezért a fokozatos nukleáris alternatívák szélesebb körére van szüksége, beleértve különösen a viszonylag kis robbanóerejű nukleáris fegyvereket, hogy a lehető legnagyobb mértékben elkerülje a stratégiai nukleáris fegyverek alkalmazásával járó hitelességi problémát.

Ez a nukleáris elrettentés régi logikájának folytatása új körülmények között. Az atom- elrettentés a fenyegetésen alapul. Ha ez nem sikerül, a saját oldal veszteségeit a lehető legalacsonyabban kell tartani. Az operatív lehetőségek keresése az önelrettentés problémájának leküzdését szolgálja. A hagyományos fegyverekhez hasonlóan a nukleáris fegyverek is olyan hadviselési fegyverek, amelyeket az eszkaláció uralása céljából vetnek be. A relatív nukleáris erőegyensúly így hasonló jelentőségre tesz szert, mint két hagyományos fegyveres hadsereg hagyományos összehasonlításában. Az ellenféltől a hadviselés minden szintjén meg kell tagadni a sikert. A cél az elrettentés, de a szakadék

Rocks, 2017.9.22., < <https://warontherocks.com/2017/09/the-myth-of-russias-lowered-nuclear-threshold/> > (megtekintve 2018.4.30.).

71 Lásd Jüri Luik/Tomas Jermalavičius, "A Plausible Scenario of Nuclear War in Europe, and How to Deter It: A Perspective from Estonia", in *Bulletin of the Atomic Scientists*, 73 (2017) 4, pp. 233-239.

72 Lásd Michael Paul, *Kriegsgefahr im Pazifik? A kínai-amerikai rivalizálás tengeri jelentősége*, Baden-Baden: Nomos, 2017, 163-174. o.; Caitlin Talmadge, "Would China Go Nuclear? Assessing the Risk of Chinese Nuclear Escalation in a Conventional War with the United States", in: *International Security*, 41 (Spring 2017) 4, pp. 50-92.

73 Lásd Keir A. Lieber/Daryl G. Press, *Coercive Nuclear Campaigns in the 21st Century*, Monterey, CA: Naval Postgraduate School, The Center on Contemporary Conflict, 2013. március. Vagy ahogy egy másik, ezt a logikát követő jelentés fogalmaz: Az eszkaláció ellenőrzése céljából a USA-nak "megkülönböztetett nukleáris opciókra van szüksége a nukleáris eszkalációs létra minden fokán". Clark Murdock et al, *Project Atom: A Competitive Strategies Approach to Defining U.S. Nuclear Strategy and Posture for 2025-2050. A Report of the CSIS International Security Program*, Lanham et al: Rowman & Littlefield, 2015, VI. o.

74 A következő meghatározás értelmében: "A korlátozott nukleáris háború olyan konfliktus, amelyben a nukleáris fegyvereket kis számban és korlátozott módon, korlátozott célok elérése érdekében vetik be (vagy egy ország vagy nem állami szereplő vezeti be a hagyományos vereséggel szemben)". Jeffrey A. Larsen, "Limited War and the Advent of Nuclear Weapons", in: ders./Kerry M. Kartchner (szerk.), *On Limited War in the 21st Century*, Stanford, CA: Stanford Security Studies, 2014, 3-20. o. (6. o., dőlt betű az eredetiben).

75 Lásd Elbridge Colby, *Prevailing in Limited War*, Washington, D.C.: Center for a New American Security, 2016. augusztus, különösen 26. o. 26f. o., idézet 26. o.

76 Erről lásd: Department of Defense, *Nuclear Posture Review* [mint 43. fn.], VII, 30ff. oldal.

a békeidőben az elrettentéssel való fenyegetés és a háború viselése között - amennyiben az ellenfél nem riad el - a lehető legszűkebbnek kell lennie.

Hogy egy nukleáris háborút lehet-e és hogyan lehet korlátozni és befejezni, az már a feltételek között volt.

a kelet-nyugati konfrontációnak, egy olyan problémának, amelyre az ilyen elrettentési stratégia hívei még mindig nem tudnak meggyőző választ adni, csak egyet: minél több rugalmas lehetőséggel kell rendelkezniük.⁷⁷

Az új nagyhatalmi konfliktusok korában a nukleáris elrettentés reneszánszát éli.

Meg kell jegyezni: Az új nagyhatalmi konfliktusok korában a nukleáris elrettentés reneszánszát éli. A "kölcsonös sebezhetőségéből" eredő "nukleáris forradalom"⁷⁸ - ez a kifejezés évtizedekkel ezelőtt született - nem alakította át tartósan a nemzetközi politikát.⁷⁹ A biztonsági dilemma annyiban marad fenn, hogy számolni kell azzal, hogy a nukleáris elrettentő képesség a technológiai fejlődés miatt elhalványul, és hogy a saját nukleáris fegyverek túlélőképessége és így a második csapás lehetősége már nem biztosított. A nukleáris fegyverek és a nukleáris elrettentés nem szüntette meg a geopolitikai gondolkodást.

77 Lásd Robert Jervis, *The Illogic of American Nuclear Strategy*, Ithaca/London: Cornell University Press, 1984, 56-85. o. Ez a probléma minden bizonnyal tükröződik a "Nuclear Posture Review"-ban, amikor a következőket írja: "Az elmúlt hat évtizedben minden amerikai adminisztráció rugalmas és korlátozott amerikai nukleáris válaszlehetőségekre szólított fel, részben azért, hogy támogassa az amerikai nukleáris stratégiát.

az elrettentés helyreállításának célja az esetleges kudarcot követően. Nem azért, mert az elrettentés helyreállítása biztos, hanem azért, mert ez bizonyos esetekben elérhető, és hozzájárulhat az Egyesült Államok, a szövetségesek és a partnerek kárainak - a megvalósítható mértékben történő - korlátozásához". Védelmi Minisztérium, *Nuclear Posture Review* [lásd a 43. lábjegyzetet], 23. oldal.

78 Robert Jervis, *The Meaning of the Nuclear Revolution: Statecraft and the Prospect of Armageddon*, Ithaca/London: Cornell University Press, 1989.

79 Lásd Lieber/Press, "The New Era of Counterforce" [mint 46. fn.].

Geopolitikai megértés vagy fokozódó hatalmi rivalizálás

Az amerikai vitában vita tárgyát képezi, hogy Oroszország vagy Kína "revizionista hatalmak"-e, amelyek a globális rendről alkotott eltérő elképzeléseikkel a liberális nemzetközi rendet saját befolyási szférájukkal alá akarják-e ásni.⁸⁰ A Trump-kormányzat hivatalos stratégiai dokumentumai azonban azt a pesszimista nézetet tükrözik, hogy mindkét állam "a hidegháború utáni nemzetközi rend és viselkedési normák jelentős felülvizsgálatára törekszik".⁸¹ Kínában viszont az USA-t revizionista hatalomnak tekintik, amely a kelet-nyugati konfliktus vége óta igyekszik átfórnálni a nemzetközi környezetet.⁸² Moszkva viszont úgy látja, hogy az USA behatolása a posztszovjet térségbe a regionális szintű revizionista politika kifejeződését jelenti.⁸³

Bárhogyan is értékeljük a kínai és az orosz "revizionizmus" hatókörét, tény, hogy mindkét ország valamiféle saját befolyási övezetre tart igényt. Ez folyik, amint azt már kifejtettük, ellentétes az amerikai rendfelfogással. A befolyási szférák (vagy zónák) elutasítása évtizedek óta a hivatalos külpolitikai retorika standard repertoárjának része, noha Washington a második világháborút követő időszakra valóban más elképzeléseket dolgozott ki a nemzetközi rendről. A Roosevelttel amerikai elnök alatt kidolgozott koncepció azon az elképzelésen alapult, hogy a nagyhatalmak feladata a béke és a stabilitás biztosítása saját befolyási övezetükben.⁸⁴ Roosevelttel utódja, Truman alatt az USA hajlandó volt különleges biztonsági érdekeket biztosítani a Szovjetunióval Kelet-Európában, és hajlandó volt elfogadni egy nyitott befolyási övezetet – de nem egy zártat, amelyben a Szovjetunió szigorúan irányítja az adott államok politikai rendszerét, az USA pedig gazdaságilag kirekesztett marad.⁸⁵ Tekintettel arra, hogy a második világháború után az USA olyan szövetségi rendszereket hozott létre Európában és Ázsiában, amelyek katonai hozzáférést és politikai befolyást is biztosítottak számára, a befolyási szférák később uralkodó elutasítása "képmutatónak" tűnhet. Az uralkodó önképben azonban ezek nem befolyási szférák, hanem befolyási szférák.

80 A különböző álláspontokról lásd G. John Ikenberry, "The Illusion of Geopolitics: The Enduring Power of the Liberal Order", in *Foreign Affairs*, 93 (2014) 3, 80-90. o.; Thomas Wright, "China and Russia vs. America: Great-Power Revisionism Is Back", in *The National Interest*, 2015.4.27.; Walter Russell Mead, "The Return of Geopolitics: The 'Re-vengeance of the Revisionist Powers'", in *Foreign Affairs*, 93 (2014) 3, 69-79. o..

81 "2010 óta a nagyhatalmi verseny visszatérésének lehetünk tanúi. Oroszország és Kína különböző mértékben egyértelművé tette, hogy a hidegháború utáni nemzetközi rend és viselkedési normák jelentős felülvizsgálatára törekszik." Védelmi Minisztérium, *Nuclear Posture Review* [lásd a 43. lábjegyzetet], 6. o.

82 Lásd Andrew J. Nathan/Andrew Scobell, "How China Sees America: The Sum of Beijing's Fear", in *Foreign Affairs*, 91 (szeptember/október 2012) 5, 32-47. o., 32-47. o.

83 Lásd Alexander Korolev, "Theories of Non-Balancing and Russia's Foreign Policy", in *Journal of Strategic Studies*, online megjelenés 2017.2.3., <<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/01402390.2017.1283614>> (hozzáférés 2018.5.2.).

84 Lásd például Paul C. Avey, "Confronting Soviet Power: U.S. Policy during the Early Cold War", in: *International Security*, 36 (2012) 4, pp. 151-188 (166ff).

85 Lásd Christopher Layne, *The Peace of Illusions: American Grand Strategy from 1940 to the Present*, Ithaca/London: Cornell University Press, 2006, 58. o., és a továbbiakban.

más államok nem elnyomottak, hanem védettek.⁸⁶

Amikor a George H.W. Bush vezette amerikai kormányzat a kelet-nyugati konfliktus után, az 1990-es évek elején elindította az amerikai világpolitika stratégiai megközelítését, felmerült, hogy a két nagyhatalom, Oroszország és Kína befolyási övezetet kapjon. De végül az ötletet elvetették. Ehelyett Washington arra összpontosított, hogy megőrizze Amerika fölényes pozícióját, és megakadályozza, hogy más hatalmak uralják a geopolitikailag kritikus térségeket. Így remélték megakadályozni a többpólusú világ kialakulását és a nagyhatalmak közötti háborúk félelmetes kockázatát.⁸⁷

A jelenlegi világpolitikai konstellációban az USA azzal a kihívással néz szembe, hogy vagy a globális együttműködés érdekében és a háború kockázatának elkerülése érdekében a geopolitikai megértés politikáját folytatja⁸⁸, vagy pedig veszélyes, nagy eszkalációs potenciállal rendelkező hatalmi rivalizálásba kezd. Ez különösen igaz Kínára és a nyugat-csendes-óceáni fegyverkezési rivalizálásra. Az Egyesült Államokban a befolyási övezetek szerepéről szóló új vitát - amelynek elfogadását a megbékítéssel azonosítják - ennek fényében kell vizsgálni. Ez azon a feltételezésen alapul, hogy az olyan "revizionista" államok, mint Oroszország és Kína mozgatórugója nem a biztonság, hanem a hatalomvágy, és hogy a befolyási övezetekre való igény csak ürügy az agresszióra. Ebben a tekintetben az ilyen nagyhatalmakkal soha nem lehet elégedettnek lenni; korán szembe kell szállni velük, ahogyan azt Németország és Japán nem tette meg az 1930-as években.

86 Michael H. Hunt, *Ideology and U.S. Foreign Policy*, New Haven: Yale University Press, 2009, 174. o.

87 Így utólag a vitákban részt vevő egyik tervező: Zalmay Khalilzad, "4 Lessons about America's Role in the World", in *The National Interest*, 2016.3.23., <http://nationalinterest.org/feature/4-lessons-about-america's-role-the-world-15574> (hozzáférés 2018.4.30.).

88 A felemelkedő Kínával és az újraéledő Oroszországgal való *megegyezés* több dimenziót is magában foglal, de a területi *megegyezés* mindkét esetben alapvető fontosságú. A kérdés alapvető tárgyalását lásd T. V. Paul (szerk.), *Accommodating Rising Powers: Past, Present, and Future*, Cambridge: Cambridge University Press, 2016.

létrehozták.⁸⁹ A tekintélyelvű hatalmak befolyási szférái nemcsak az amerikai értékeket fenyegetik, hanem az amerikai gazdasági érdekeket is veszélyeztetik. Egy ilyen, nagyhatalmak között megosztott világ - ahogy az amerikai vita fogalmaz - aláásná "az amerikai külpolitika nagy történelmi vívmányát":

egy olyan rendszer létrehozása, amelyben Amerika minden nagy geopolitikai régióban domináns hatalom, és döntően alakíthatja az eseményeket és védheti érdekeit."⁹⁰

Ebből a szempontból még az alapvető amerikai érdekeket közvetlenül nem érintő konfliktusok is olyan jelentőséggel bírnak, amely messze túlmutat az egyedi eseteken: az amerikaiak azon elszántságának próbájaként, hogy megtagadják Kínától és Oroszországtól befolyási szférájuk kúszó kiterjesztését.

Az ukrajnai konfliktus ebben a perspektívában volt és van. Ebben a tekintetben Washington reakciója a Krim annektálására a közvetlen ügyön túlmutató jelzéseként is szolgált.⁹¹ Ennek megfelelően geopolitikai szempontból fontosnak tartják, hogy az USA ellenezze Kína Dél-kínai-tenger feletti ellenőrzési igényének fokozatos érvényesítését - akár költséges következmények árán is.

89 Így Robert Kagan, "The United States Must Resist a Return to Spheres of Interest in the International System", *Order from Chaos* (blog), 2015.2.19., <https://www.brookings.edu/blog/order-from-chaos/2015/02/19/the-united-states-must-resist-a-return-to-spheres-of-interest-in-the-international-system> (megtekintve 2018.4.30.).

90 "A befolyási szférák világának újbóli megjelenése így aláásná az amerikai külpolitika egyik nagy történelmi vívmányát: egy olyan rendszer létrehozását, amelyben Amerika a domináns hatalom minden egyes nagy geopolitikai régióban, és döntő módon képes az események alakítására és érdekeinek védelmére." Hal Brands/Charles Edel, "The Disharmony of the Spheres", in *Commentary*, 2017.12.14., <https://www.commentary magazine.com/articles/the-disharmony-of-the-spheres> (megtekintve 2018.4.30.-án).

91 "Amerika ukrajnai befektetése sokkal többről szól, mint egyetlen európai ország választásának védelméről. A szabályokon alapuló rendszer védelméről van szó egész Európában és világszerte. Arról szól, hogy nemet mondjunk az erőszakkal megváltoztatott határookra, és a nagy országoknak, amelyek megfélemlítik szomszédait, vagy befolyási övezeteket követelnek." Így Victoria Nuland, az Európai és Eurázsiai Ügyek Hivatalának helyettes államtitkára, "State's Nuland at Senate Foreign Relations Hearing on Ukraine", 2015.3.10., <http://iipdigital.usembassy.gov/st/english/texttrans/2015/03/20150310313981.html#axzz40RA0ZTa5>.

és kockázatok. Ellenkező esetben Kína bátorítást kapna arra, hogy máshol is megváltoztassa a status quo-t; a térség államai kételkednének az USA eltökéltségében, hogy szembeszálljon Kína felsőbbrendűségi igényével, és kísértésbe esnének, hogy a növekvő ázsiai hatalom mellé álljanak.⁹²

A befolyási szférák szabályozó szerepe ritkán kerül pozitív megvilágításba. Azok, akik jótékony funkciót tulajdonítanak nekik, sőt a globális együttműködés előfeltételének tekintik őket, egy uralkodó narratíva ellen küzdenek.⁹³ Az érvelés szerint a befolyási övezetek elismerése semmiképpen sem összeegyeztethetetlen a szabályokon alapuló liberális renddel; csak az erőszakkal való fenyegetés vagy annak alkalmazása az, ami összeegyeztethetetlen. A befolyási szférák, amelyek a befolyás más formáin keresztül jönnek létre, ezért nagyon is alkalmasak arra, hogy rendteremtő, békefenntartó funkciót töltsenek be azáltal, hogy csökkentik a nagyhatalmak közötti katonai konfliktus kockázatát.⁹⁴

92 "Így geopolitikai szempontból a Dél-kínai-tengerért folytatott küzdelem nem a "sziklákról" szól, hanem arról, hogy Délkelet-Ázsia és a nagyobb indo-csendes-óceáni térség államai az Egyesült Államokhoz vagy Kínához fognak-e igazodni." Hal Brands/Zack Cooper, "Getting Serious about Strategy in the South China Sea", in *Naval War College Review*, 71 (Winter 2018) 1, pp. 13- 32 (17).

93 Így Jeremy Shapiro, "Defending the Defensible: The Values of Spheres of Influence in U.S. Foreign Policy", *Order from Chaos* (blog), 2015.3.11., < <https://www.brookings.edu/blog/order-from-chaos/2015/03/11/defending-the-defensible-the-value-of-spheres-of-influence-in-u-s-foreign-policy> > (megtekintve 30.2018.4.4.); pozitív nézet még Lyle J. Goldstein, "Is It Time to Meet China Halfway", in *The National Interest*, 2015.5.12., < <http://nationalinterest.org/feature/it-time-meet-china-halfway-12863> > (megtekintve 2018.4.30-án).

94 Lásd Amitai Etzioni, "Spheres of Influence: A Reconceptualization", in: *The Fletcher Forum of World Affairs*, 39 (2015) 2, pp. 117-132. A befolyási szférák és szabályozási funkciójuk átfogó tárgyalását lásd Susanna Hast, *Spheres of Influence in International Relations: History, Theory and Politics*, Farnham: Routledge, 2014. Továbbá Mark Tokola, "U.S. Views of China's Regional Strategy: Sphere of Influence or of Interests?", in *Joint U.S.-Korea Academic Studies*, 27 (2016), pp. 25-38; Van Jackson, "Asian Security after US Hegemony: Spheres of Influence and the Third Wave of Regional Order", in: *The AsanForum*, 2016.10.14., < <http://www.theasanforum.org/asian-security-after-us-hegemony-spheres-of-influence-and-the-third-wave-of-regional-order> > (megtekintve 2018.4.30.).

Az USA számára az alapvető kérdés az, hogy hajlandóak-e Oroszországnak és Kínának ilyen befolyási övezetet biztosítani, és az egyensúly politikáját folytatni, vagy pedig geopolitikai irányultságú hegemon politikát folytatnak, amely más nagyhatalmak befolyási övezetének bármilyen formáját meg akarja tagadni?

Oroszországgal kapcsolatban Moszkva érdekeinek elismeréséről és tiszteletben tartásáról lenne szó az ország perifériáján, anélkül, hogy kizárólagos, zárt befolyási övezetet hoznánk létre.⁹⁵ Még ha a kifejezést gyakran pejoratívan is használják, a "finnugorítás" – a szomszédos nagyhatalom érdekeinek bizonyos külpolitikai figyelembe vétele, ugyanakkor a saját rendezési elképzelések megőrzése – talán a legjobb lehetőség egy nagyhatalom közvetlen szomszédságában lévő kisebb államok számára.⁹⁶ Hasonló irányba mutat az új európai biztonsági rend kialakítására vonatkozó javaslat, amelynek középpontjában az Oroszország perifériáján fekvő, NATO-tagsággal nem rendelkező országok semlegességének (a szövetséghez való tartozás értelmében) előírása áll.⁹⁷ Az, hogy Ukrajna mint új ütközőállam (és bizonyos fokú decentralizációval) enyhíthetné-e a geopolitikai hatalmi konfliktust (bizonyos értelemben Ukrajna a 2014-es válságig egyfajta ütközőállam volt), ellentmondásos vita tárgya. Az ilyen kezdeményezések azonban próbára tehetik Oroszország hajlandóságát arra, hogy lemondjon a zárt befolyási övezetről.⁹⁸ Moszkva hajlandóbb lenne-e az együttműködésre cserébe? - Itt minden, ami a balti államok biztonságát érinti, fontos próbatétel lenne - senki sem tudja megjósolni. Az a stratégiai alternatíva, hogy a Nato deklarált "nyitott ajtók" politikáját az eddiginél határozottabban hajtsák végre, és a (katonai)

95 Alexander Cooley, *Kinek a szabályai, kinek a szférája? Russian Governance and Influence in Post-Soviet States*, Washington, D.C.: Carnegie Endowment for International Peace, 2017, 9. oldal.

96 Lásd Hans Mouritzen, "Small States and Finlandisation in the Age of Trump", in *Survival: Global Politics and Strategy*, 59 (2017. április/május) 2, 67-84. o., 59. o.

97 Lásd Michael O'Hanlon, "NATO's Limits: A New Security Architecture for Eastern Europe", in: *Survival*, 59 (October/November 2017) 5, pp. 7-24.

98 A problémáról és a vitáról lásd: Rajan Menon/ Jack L. Snyder, "Buffer Zones: Anachronism, Power Vacuum, or Confidence Builder?", in *Review of International Studies*, 43 (2017. december) 5, pp. 962-986.

Az orosz oldalról Ukrajnának nyújtott támogatás növelése azonban azzal a kockázattal jár, hogy megkeményíti és állandósítja a konfrontációt.⁹⁹

Az USA és Kína közötti geopolitikai hatalmi konfliktus enyhítése érdekében olyan megállapodást javasoltak, amely a Kínával közös szárazföldi határon fekvő ázsiai államokat egyfajta "ütközőzónaként" kezeli. Washington és Peking szabadon vállalhatja gazdasági vagy egyéb kapcsolatokat, de nem kötne új biztonsági megállapodásokat, hanem a meglévőket lassan lejárnának.¹⁰⁰ Ez azonban ellentmondana annak, amit az Obama-kormányzat az Ázsia felé történő elmozdulás részeként kezdeményezett: a biztonsági együttműködés kiterjesztését a közvetlenül Kína periferiáján lévő "szárazföldi" államokkal, azaz olyan államokkal, amelyek nem részei Kína "szárazföldi határának".

Indokínában. Ez ellentétben áll a korábbi kormányok megközelítésével, amelyek a régió "szigetországaival" való együttműködésre összpontosítottak.¹⁰¹ Egy másik javaslat a megértés politikájának értelmében egyfajta "nagy bar- gain"-t irányoz elő: A Tajvan kínai agresszióval szembeni védelmére vonatkozó amerikai kötelezettségvállalás megszüntetése, cserébe a kínaiaknak a dél- és kelet-kínai-tengeri területei viták békés rendezésére, valamint az USA ősi kelet-ázsiai biztonsági szerepének elfogadásáért.¹⁰² A felvázolt javaslatok azonban mindegyike ellentétes az amerikai külpolitika eddigi alapvonalával.

99 Lásd Radin/Reach, *Russian Views of International Order (Orosz nézetek a nemzetközi rendről)*. [mint fn. 12], különösen a 85-89. oldalon.

100 Így Amitai Etzioni, tanúvallomás a képviselőház külügyi bizottságának ázsiai és csendes-óceáni albizottsága előtt, *Diplo- macy and Security in the South China Sea: After the Tribunal*, 2016.9.22.

101 Lásd Robert S. Ross, "US Grand Strategy, the Rise of China, and US National Security Strategy for East Asia", in: *Strategic Studies Quarterly*, 7 (2013 nyár) 2, 20-40. o., 7 (2013 nyár).

102 Lásd Charles L. Glaser, "A U. S. -**China** Grand Bargain? The Hard Choice between Military Competition and Accom- modation", in: *International Security*, 39 (Spring 2015) 4, S. 49-90.

Perspektívák

Amerikai részről a kelet-nyugati konfliktus lezárása után széles körben elterjedt várakozás volt, hogy Kína és Oroszország, mint demokratizálódó államok, integrálhatók az USA által vezetett liberális rendbe. Ez a remény csalódást okozott. Az USA választút előtt áll, hogy az új nagyhatalmi konfliktusok idején geopolitikai megértésre törekszik-e, vagy folytatja a jelentős konfliktusveszéllyel járó hatalmi rivalizálást. Ha az Egyesült Államok - amint az valószínűnek tűnik - a második lehetőséget választja, akkor Németország számára az a kérdés, hogy vajon, milyen mértékben és milyen feltételek mellett kell-e, hogy Németországnak érdeke, hogy a változó nemzetközi rendszerben szoros kapcsolatokat tartson fenn az USA-val.¹⁰³ Az erre a kérdésre adott válaszok attól is függenek majd, hogy az USA ténylegesen milyen mértékben nyújtja továbbra is azokat a rendteremtő szolgáltatásokat, amelyek megfelelnek a legitimnek tekintett vezető szerep iránti igényének. Ha Washington egyre inkább a tisztán világhatalmi érdekeihez igazodó politikát folytat, akkor ez talán ahhoz vezet, hogy szövetségesei szkeptikusan fogják értékelni azokat a költségeket, amelyeket esetleg fizetniük kell, ha az USA egyre inkább támogatást kér az Oroszországgal és Kínával való hatalmi konfliktusban.

103 Ausztráliában Malcolm Fraser volt miniszterelnök egy 2014-ben megjelent könyvében azt állította, hogy az ausztrál-amerikai szövetséget újra kell értékelni, ami heves vitát váltott ki. Most Ausztrália, amely gazdaságilag szorosan összefonódik Kínával, a kínai-amerikai hegemon konfliktus kellős közepén van. Az európai államok - köztük Nagy-Britannia - döntése, hogy az amerikai ellenállással szemben részt vesznek a Kína által kezdeményezett Ázsiai Infrastrukturális Beruházási Bankban, annak jeleként értelmezhető, hogy még Nagy-Britanniában is az USA-val való szoros vállvetett kapcsolat már nem ösztönösen valósul meg, és valamiféle "fedezeti" politikát folytatnak. Lásd Benja-min Zala, "Strategy in an Era of Rising Powers: The British Dilemma", in *The RUSI Journal*, 160 (December 2015) 6, S. 12-18.

A NATO-n keresztül Németország befolyásolni tudja, hogy az amerikai-országi ellentét milyen mértékben súlyosbítja az európai biztonsági dilemmát. Berlin pedig szorgalmazhatja a szabályozási párbeszédet a hatalmi konfliktus enyhítése és a geopolitikai zéróösszegű gondolkodás leküzdése érdekében.¹⁰⁴ A megszilárduló elrettentő politika során ugyanis két fejleménnyel kell számolni, amint az a kelet-nyugati konfliktus során is megmutatkozott: Egyrészt a katonai "legrosszabb eset" elemzések egyre nagyobb teret nyernek. Az elrettentés az ellenfél katonai képességeihez igazodik, mivel a szándékok nem határozhatók meg biztosan, és változhatnak. Az, hogy egy potenciális ellenfélnek vannak-e a neki tulajdonított agresszív szándékai, már nem játszik szerepet. Még ha - mint Gorbacsov idején - jelentős egyoldalú lépéseket is tesz a fenyegetés csökkentésére, akkor is kevés hatása lehet.¹⁰⁵ A Szovjetuniót csak a geopolitikai és rendszerszintű konfliktus lezárultával tekintették többé fenyegetésnek (és még akkor is fennmaradt az elrettentő rendszer). Másrészt minden tapasztalat azt mutatja, hogy még a kisebb konfliktusok is aránytalanul nagy jelentőségűvé válhatnak. Az elrettentés fokozásához bizonyítani kell az elszántságot. Azokat az összeférhetlenségeket, amelyek önmagukban nem érintik az alapvető érdekeket, a következők szerint kell kezelni

104 Samuel Charap/Timothy J. Colton, "The Negative-sum Game and How to Move Past It", in *Adelphi Series*, 56 (2016) 460, 151-184. o., in: *Adelphi Series*, 56 (2016) 460, 151-184. o.

105 Lásd Alan R. Collins, "GRIT, Gorbachev and the End of the Cold War", in *Review of International Studies*, 24 (1998) 2, pp. 201-219; továbbá Evan Braden Montgomery, "Breaking Out of the Security Dilemma: Realism, Reassurance, and the Problem of Uncertainty", in *International Security*, 31 (Autumn 2006) 2, pp. 151-185.

így az elrettentéssel való fenyegetés hitelességének próbatételévé válik.¹⁰⁶

Egy ilyen fejlemény az amerikai-kínai kapcsolatokat is veszélyeztetheti. Az amerikai-kínai hegemon konfliktus tekintetében azonban Németország alig több, mint néző, akít a konfliktus eszkalálódásának következményei érinthetnek.¹⁰⁷ Amerikai szemszögből nézve az USA a stabilitás garanciája Kelet-Ázsiában, nagy saját költséggel, amiből Európa óriási hasznot húz anélkül, hogy a terhekből bármit is viselnie kellene. Az USA ezért feltehetően elvárja e szerep elismerését, és azt, hogy az európaiak hajlandóak legyenek figyelembe venni az amerikai biztonsági igényeket. Amennyiben Washington a Pekinggel való válság eszkalálódása során a szankciók vagy akár a "gazdasági háború" politikájához folyamodik, Németországnak jelentős költségekkel kell szembenéznie, ha az USA elvárja szövetségeseitől a szankciók támogatását. Ha az USA valamikor arra a következtetésre jut, hogy az ázsiai kiterjesztett nukleáris elrettentéshez földi telepítésű közepes hatótávolságú nukleáris rakétákra van szükség, vagy hogy ezek az eszkalációs dominancia szempontjából hasznosak, az az 1987-es INF-szerződés (INF: Intermediate-Range Nuclear Forces) végét jelentené, különösen mivel amerikai szemszögből Oroszország megsérti a szerződést.¹⁰⁸ Ha egy válság katonai eszkalációhoz vezetne (a nukleáris fegyverek megelőző használatának ösztönzése), az az INF-szerződés végét jelentené. .

106 Erről a problémáról a kelet-nyugati konfliktus összefüggésében lásd Francis J. Gavin, *Nuclear Statecraft: History and Strategy in America's Atomic Age*, Ithaca/London: Cornell University Press, 2012, 148ff. o.

107 A lehetséges európai opciókról és azok szűk hatáiról lásd: Sven Bernhard Gareis/Markus B. Liegl, "Europe in Asia: Policy Options for an Interested By-stander", in: *European Foreign Affairs Review*, 21 (2016) Special Issue, pp. 99-116.

108 Lásd Elbridge Colby, "China's Offensive Missile Forces: Implications for the United States," Testimony before the U. S.-**China** Economic and Security Review Commission, Apr. 1, 2015, pp. 124-137, < https://www.uscc.gov/sites/default/files/transcripts/April%2001%2C%202015_Hearing%20Transcript_0.pdf> (megtekintve 2018. április 30.); Eric Sayers, "The Intermediate-Range Nuclear Forces Treaty and the Future of the Indo-Pacific Military Balance", in *War on the Rocks*, 2018.2.13., < <https://warontherocks.com/2018/02/asia-inf/>> (hozzáférés 2018.4.30.).

katonai erő),¹⁰⁹ a világgazdaságra gyakorolt gazdasági következmények óriásiak lennének.¹¹⁰

A fegyverzetellenőrzés, valamint a bizalom- és transzparencia-építő intézkedések képesek lehetnek enyhíteni a biztonsági dilemmát és csökkenteni az eszkaláció kockázatát. Az USA/NATO és Oroszország közötti kapcsolatokban újjá kellene élesíteni az ilyen stabilizáló intézkedéseket, az amerikai-kínai kapcsolatokban még csak most kezdik kezelni.¹¹¹ Mivel a nagyhatalmak közötti konfliktusok alapvetően geopolitikai jellegűek, és a résztvevők is annak tekintik őket. - mivel a stratégiai szempontból fontos térségekben befolyással és ellenőrzéssel járó hatalmi konfliktusok¹¹² -, geopolitikai megértésre van szükség. Domináns hatalomként Washington egyre inkább azzal a kihívással szembesül, hogy Moszkvával és Pekinggel ilyen jellegű megegyezésre kell törekednie – **vagy pedig** inkább szítani, mintsem mérsékelni kell a nukleáris árnyékhatalmi rivalizálást, amely jelentős eszkalációs potenciállal bír.

109 Lásd Avery Goldstein, "First Things First: The Pressing Danger of Crisis Instability in U. S.-**China** Relations", in: *International Security*, 37 (Spring 2013) 4, pp. 49-89.

110 Lásd a David C. Gompert et al, *War with China: Thinking through the Unthinkable*, Santa Monica, CA: RAND, 2016.

111 Az amerikai-kínai kapcsolatokra vonatkozóan számos javaslat található James Steinberg/Michael E. O'Hanlon, *Strategic Reassurance and Resolve: U.S.-China Relations in the Twenty-First Century*, Princeton/Oxford: Princeton University Press, 2014, 209. o. és a továbbiakban.

112 A geopolitikai eszmék áttekintéséhez lásd például Zhengyu Wu, "Classical Geopolitics, Realism and the Balance of Power", in: *The Journal of Strategic Studies*, online megjelent 2017.10.2., < <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/01402390.2017.1379398>> (hozzáférés: 2018.5.2.). A kínai-amerikai konfliktus geopolitikai értelmezéséről lásd még Benjamin Schreer, "Towards Contested "Spheres of Influence" in the Western Pacific: Rising China, Classical Geopolitics, and Asia-Pacific Stability", in *Geopolitics*, online megjelent 2017.9.6., < <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/14650045.2017.1364237>> (hozzáférés 2018.5.2.).